

MUURIANKKURI

Suomen Kulttuuriperinnön Tuki ry ♦ Främjandet av Kulturarvet i Finland rf

1 ♦ 2022

3	Kaupungin julkiset tilat
4	Syyskokous Töölön kirjastossa
5	Pala vanhinta Helsinkiä
8	Helsinkiä kuvaamassa
10	Valtakunnallisesti merkittävät maisema-alueet
15	Kulttuuriperintöstrategian valmistelu loppusuoralla
15	Euroopan kulttuuriympäristöpäivä
16	Muistoja ja historiaa Maarian pappilasta
21	Suomenlinna -näyttely Kansallisarkistossa
22	Heinolan kansallinen kaupunkipuisto 20 vuotta
26	Puistokatu 4
30	Käyntejä museoissa ja näyttelyssä
32	Kesän ohjelmaa
35	Kutsu kevätkokoukseen

MUURIANKKURI

27. vuosikerta 1 • 2022

Julkaisija Suomen Kulttuuriperinnön Tuki ry

Toimitus

Liisa Tarjanne, päätoimittaja, tarjannel@gmail.com

Jäsenasiat, osoitteenmuutokset ja tilaukset

Suomen Kulttuuriperinnön Tuki ry,
jussiheinamies@gmail.com

Taitto Petri Laaksonen

Lehti julkaistaan digitaalisena ja on luettavissa yhdistyksen kotisivuilla, <https://kulttuuriperinnontuki.com>

Suomen Kulttuuriperinnön Tuki ry:n hallitus vuonna 2022

- Jussi Heinämies, puheenjohtaja puh 040 5173433
- Leena Eerola, varapuheenjohtaja
- Liisa Larjamo • Matti Metsäranta
- Leena Lusa * Taina Rasi * Liisa Vainio

Kirjoittajat

Liisa Aaltonen, Kaija Hartiala, Tapio Heikkilä, Jussi Heinämies, Heikki Häyhä, Jere Jäppinen, Katri Kuivalainen, Leena Lusa, Annikka Tapaninen, Liisa Tarjanne, Riitta Vanhatalo

ISSN-L 2323-2978
ISSN 2323-2978

Kansikuvat

Etu- ja takakansi: Kauppilan umpipiha Laitilassa. Valtakunnallisesti merkittävä maisema-alue, Varsinais-Suomi. Kuva: Tapio Heikkilä

Kaupungin julkiset tilat ovat nekin kulttuuriperintöä

Kaupungin julkiset tilat, kuten aukiot, kadut, sillat ja muutkin rakenteet ovat myös kulttuuriperintöä. Perinteistä kaupunkikuvaa uhkaa harkitsematon kaupunkirakenteen tiivistäminen – perusteluksi esitetään usein ilmastonmuutoksen vaatimukset.

Kiinteistökehittäjät huomasivat Elielin aukion Postitalon ja Rautatieaseman välissä, perustivat Elielin aukion kehitys Oyn, joka iski aukioon kyntensä, hankki nimekkäiltä suunnittelijoilta pöyristyttäviä ehdotuksia ja järjesti niistä suunnittelukilpailun alueen rakentamiseksi. Kilpailun voitti tunnettu norjalainen arkkitehtitoimisto Snøhetta ehdotuksellaan Klyyga. Kaupunkilaiset ihmettelevät, näinkö nykyisin Helsingin arvokeskustaa kohdellaan? Voiko maisemaa noin vain muuttaa, näkymiä peittää ja alueita sulkea ja pimentää?

Yhdyskuntasuunnittelun professori Kimmo Lapintie kirjoittaa Elielinaukiosta:

”Kaupunkisuunnittelu ei ole sitä, että etsitään kaupungista tyhjää kohta ja täytetään se rakennuksilla. Kaupunkisuunnittelussa on ennen kaikkea kyse julkisen tilan suunnittelusta. Julkista tilaa ovat kadut, aukiot, puistot ja julkisen liikenteen terminaalit.”

Kaupunkisuunnittelusta vastaava apulaispormestari Anni Sinnemäki totesi kilpailusta, että ”Helsingin on luotava kaupunkikuvaa ja julkisia tiloja, jotka viehättävät ja houkuttelevat pysähtymään. Asemaukio ja Elielinaukio on kaikille Helsingissä asuville tuttu. Tällä haavaa paikka ei ole siisti tai viihtyisä.”

Kimmo Lapintie jatkaa: ”Siisteys saadaan aikaan siistimällä, ja viehättävyyteen vaikuttavat monet muutkin asiat kuin rakennukset, kuten pinnat, kasvillisuus, kadunkalusteet ja julkiset taideteokset – kaikki tyypillisiä kävelykeskustan elementtejä. Entä viittaaminen kaupunkikuvaan? Rautatieasemaa ym-

Elielin aukion uuden rakentamisen tavoite on 40 000 neliömetriä, joka vastaa kooltaan Postitaloa. Rakennuskorkeuden yläraja on sama kuin Postitalon torniosan korkeus eli noin 44 metriä merenpinnasta.

päröivät julkiset tilat ovat arkkitehtonisesti korkeatasoisten arvorakennusten rajaamia. Kaupunkikuvaa ei tässä paikassa siis tarvitse luoda, siellä se jo on.

Onko tästä julkisesta tilasta syytä luopua, vai olisiko pikemminkin syytä rakentaa siitä kävelypainotteinen julkinen aukio? Sehän rautatieaseman ympäristöstä nimenomaan puuttuu: kaikki asemaa ympäröivät tilat ovat autoliikenteen, julkisen liikenteen ja taksiliikenteen valtaamia. Tässä mielessä Elielinaukio ei ole huonompi paikka: paitsi Mannerheimintiehen ja Narinkkatoriin, se kytkeytyy luontevasti myös Kansalaistoriin, Keskuspuistoon, Oodiin sekä muihin kulttuurirakennuksiin.”

Liisa Tarjanne

lähde: <http://mahdollisetkaupungit.blogspot.com/2022/01/yksityinen-tila-ei-ole-julkista-tilaa.html?m=1>

Syyskokous 2021

Töölön kirjastossa

Yhdistyksen syyskokous 2021
pidettiin Töölön kirjaston
Waltari-salissa Helsingin
Töölössä 14.12.2021.

Kokouksen avasi puheenjohtaja Jussi Heinämies, joka valittiin kokouksen puheenjohtajaksi ja sihteeriksi valittiin Merja Pyökkänen. Kokous hyväksyi vuodelle 2022 talousarvion ja toimintasuunnitelman. Jäsenmaksuja päätettiin korottaa yhdistyksen talouden kohentamiseksi (vuosijäsenmaksu 40€, perhejäsenmaksu 20€). Puheenjohtajaksi valittiin vuosille 2022-23 jatkamaan Jussi Heinämies. Erovuoroisten hallituksen jäsenten tilalle valittiin vuosille 2022-23 edelleen Leena Eerola, Liisa Larjamo ja Liisa Vainio. Uudeksi hallituksen jäseneksi valittiin arkkitehti Leena Lusa Tampereelta. Hänen esittelynsä on alla.

Kokouksen jälkeen kuulumme kaksi mielenkiintoista esitystä äskettäin ilmestyneistä kulttuuriperintöaiheisista kirjoista. Tutkija Jere Jäppinen esitteli kirjansa ”Ruiskumestarin talon historiaa” ja historioitsija Iisa Aaltonen oman julkaisunsa ”Ivan Timiriasev, helsinkiläinen valokuvaaja”. Molemmista on selostus seuraavilla sivuilla.

Jussi Heinämies

Leena Lusa, uusi hallituksen jäsen,

on arkkitehti SAFA ja lisäksi valtiotieteen maisteri Åbo Akademista. Hän on palannut synnyinkaupunkinsa Tampereelle monien vuosien pituisen kiertokäynnin jälkeen, on nyt eläkkeellä ja kertoo työurastaan tiivistetysti: ”Varhaisimmat työkokemukseni olivat Turussa, Seinäjoella ja sittemmin Ruotsissa Gotlannissa, ruusujen saarella, jossa työskentelin erilaisen peruskorjaus- ja restaurointiprojektien parissa. Koti Visbyn vanhan kaupungin muurin sisäpuolella ja työkokemukset saarella opettivat arvostamaan kulttuuriympäristöä.

Minua on erityisesti kiinnostanut kulttuuriympä-

Leena Lusa

ristön arvot ja hoito, rakennussuojelu ja rakennetun kulttuuriympäristön vaaliminen. Ruotsissa vanhat kirkot ja Falunin punamultamiljööt tulivat tutuiksi. Myöhemmin perehdyin Pohjois-Norjassa Jäämeren rannalla puunkäyttöön rannikon kylien ja kaupunkien rakentamisessa. Nämä Pohjoismaissa vietetyt ajanjakso tekivät minusta aktiivin Pohjola-Norden-toimijan; tällä hetkellä olen jäsen liittohallituksessa. Sittemmin jatkoin kaavoittajana opiskelukaupungissa Oulussa, Torniossa ja Sastamalassa, sekä myöhemmin valtion aluehallinnossa Oulussa, Mikkeliissä ja Pirkanmaalla. Lääninhallinnossa ja myöhemmin ELY-keskuksessa vastuualueinani olivat alueiden kulttuuriperintöön, kuten kaavoitukseen, rakennussuojeluun, avustuksiin liittyvät asiat.

Mitä voimme tehdä ja miten vaikuttaa kulttuuriympäristömme hyväksi? Mielestäni tehokasta on toiminta, jossa voi edistää tietoisuutta ja yhteistyötä eri toimijoiden kesken – kuten yhdistyksessämme. Yritän myös tutustuttaa jäseniämme Tampereen rakennettuun kulttuuriympäristöön ja -perintöön, jota sopivana ajankohtana mielelläni esittelen”.

Pala vanhinta Helsingiä

Helsingin kaupunginmuseon uutuuskirjassa Ruiskumestarin talon asukkaiden kohtalot avautuvat värikkäinä ja koskettavina. Hyvin säilyneiden rakennusten pienet yksityiskohdatkin kertovat tarinansa.

Uusi kirja Ruiskumestarin talosta tarjoaa paljon tuoretta tietoa myös talon omistaneen Alexander Wickholmin ja perheensä vaiheista.

Ruununhaassa Kristianinkatu 12:ssa sijaitsevat Helsingin kantakaupungin vanhimmat puiset asuinrakennukset. Vuonna 1816 valmistuneet talot ovat arvokas jäännös 1800-luvun puutalovaltaisesta Helsingistä, joka katosi lähes täysin kivi korttelien alle 1900-luvulla. Osoite on tullut nykyhelsingiläisille tutuksi, koska kaupunginmuseo avasi siellä 1980 Ruiskumestarin taloksi nimetyn kotimuseon. Vuosikymmenten mittaan museosta on muodostunut erityisesti lapsiryhmien suosikki ja myös monelle aikuiselle vuotuinen käyntikohde varsinkin joulun aikaan.

Tutkimusta pandemian oloissa

Museota valmisteltaessa 1970-luvulla rakennuksia ja niiden omistajia tutkittiin, mutta auki jäi monia kysymyksiä, jotka ovat kauan askarruttaneet niin museon henkilökuntaa kuin kävijöitäkin. Niihin vastaamiseksi kaupunginmuseo käynnisti syksyllä 2020 kirjahankkeen, jossa hyödynnettiin aiemmin vähälle huomiolle jääneitä aineistoja sekä uusia tutkimustuloksia ja näkökulmia.

Koronapandemia tarjosi tutkimukselle poikkeukselliset olosuhteet sekä hyvässä että pahassa. Näyttelyiden sulkeuduttua kuukausiksi museon tutkijoilla oli kerrankin aikaa keskittyä pitkäjänteisesti arkistotutkimukseen. Ikävä kyllä arkistotkin olivat kiinni, mutta nyt arkistolähteiden digitoinnin valtava merkitys tutkimuksen edistäjänä valkeni entistä kirkkaammin. Kotoa käsin oli mihin aikaan tahansa mahdollista käyttää netin kautta ällistyttävän laajaa ja monipuolista lähdeaineistoa nopeasti ja helposti.

Ennen tuntemattomia lähteitä löytyi hämmästyttä-

vän paljon, ja niiden pohjalta käsitys Kristianinkatu 12:n vaiheista muuttui ratkaisevasti. Keskeisin lähdekokonaisuus oli talon viimeisen omistajan Martta Bröyerin laaja mutta sotkuinen arkisto, joka oli tullut kaupunginmuseoon jo 1970-luvulla mutta inventoitiin vasta pari vuotta sitten. Sen henkilöhistoriallista aineistoa täydennettiin muun muassa kirkonkirjojen, henkikirjojen ja Historiallisen sanomalehtikirjaston avulla. Talon varhaisvaiheiden kannalta tärkeäksi osoittautui Helsingin raastuvanoikeuden arkisto, johon päästiin uppoutumaan vasta kaupunginarkiston avauduttua kesällä 2021.

Talon historia muuttui ja rikastui

Kristianinkatu 12:n ensimmäinen omistaja oli merimiehenleski Christina Wörtin. Hänen on oletettu myös rakennuttaneen talot, vaikka köyhän ja viimeiset vuotensa vuoteenomana olleen vanhuksen mahdollisuuksia tähän on ihmetelty. Taustalta on nyt paljastunut erikoinen ja kiehtova tarina, johon liittyy ylhäinen venäläinen upseeri, epäsaatyn avioliitto, kelju holhooja ja monopolivinen oikeusjuttu.

Uuden tutkimuksen pohjalta tiedetään, että talon rakennutti vuonna 1816 Viaporin linnoituksessa palvelleet meritykistön asemestari, kenraalimajuri Jevgraf Fjodorovitš Durnovo. Hän kuitenkin antoi merkitä talon omistajaksi anoppinsa, merimiehenleski Wörtinin, joka asui piharakennuksen kamarissa. Tämän jouduttua holhouksenalaiseksi ja kuoltua vuonna 1820 talon kohtalosta käräjoitiin vuosia, minkä ansiosta rakennuksen ja sen ensimmäisten omistajien ja asukkaiden vaiheista tallentui harvinaisen paljon tietoa.

*Vanhin valokuva Kristianinkatu 12:sta eli nykyisestä Ruiskumestarin talosta on vuodelta 1907.
Kuva: Signe Brander / Helsingin kaupunginmuseo*

Wörtinin jälkeen kiinteistöllä oli useita lyhytaikaisia omistajia, joista osa ei asunut talossa itse vaan vuokrasi sitä muille. Vuonna 1859 tontin rakennuksineen osti kaupungin pikkuvirkamies Alexander Wickholm, joka toimi tuolloin virkaatekevänä ruiskumestarina ja vastasi muun muassa kaupungin palokaluksista. Nykyinen kotimuseo kuvaa hänen perheensä asumista vuoden 1860 paikkeilla. Perheeseen kuuluivat Sofia-vaimo, lapset Ferdinand ja Augusta sekä kolme poikaa vaimon aiemmasta avioliitosta. Vuonna 1863 perhe muutti raatihuoneelle, jonka vahtimestariksi Wickholm pääsi.

Wickholmienkin vaiheet tunnetaan nyt tarkemmin. Lähteistä on piirtynyt esiin kertomus vaatimattomista oloista lähteneestä, ahkerasta ja kunnianhimoisesta nuorukaisesta, joka onnistui luomaan pitkän uran kaupungin pikkuvirkamiehenä ja sen rinnalla huomattavan omaisuuden talonomistajana. Kristianinkatu 12 oli Wickholmien kotina jälleen vuodesta 1870, jolloin perhe muutti takaisin raatihuoneelta.

Kaupunginvoudiksi edennyt Alexander Wickholm asui talossa loppuikänsä vuoteen 1896 asti.

Vauraudesta huolimatta Wickholmin jälkeläisten elämää leimasivat sairaudet ja epäonni. Tämä koski eritoten hänen tyttärtään Augusta Nevalaista ja tämän puolisoa, räätälimestari Olof Nevalaista, joiden vaihtelevista ja usein katkerista elämänkäännteistä on tässä tutkimuksessa löytynyt runsaasti uutta tietoa. Vaikeuksistaan huolimatta Augusta Nevalainen osoitti tarmoa ja kunnianhimoa perimänsä talon omistajana ja muun muassa rakennutti 1905 pihan talousrakennusten paikalle kivitalon, jossa oli vuokra-asuntoja.

Nevalaisten tytär, tanssitaiteilija Martta Bröyer, oli tässä hankkeessa ensi kertaa laajemman tutkimuksen kohteena ja saa kirjassa ansaitusti paljon huomiota. Hän on merkittävä paitsi modernin tanssin varhaisena, omalaatuisena edustajana myös sukutalonsa sinnikkäänä vaalijana ja pelastajana. Vuonna 1955 Bröyer antoi remontoida talot ja muutti asumaan lapsuudenkotiinsa, jota hän alkoi hoitaa ja esitellä museon

tapaan. Lopulta 1974 hän myi Helsingin kaupungille talonsa, josta oli tullut harvinaisuus, kantakaupungin vanhin puinen asuinrakennus. Nykyinen Ruiskumestarin talo jatkaa hänen urauurtavaa työtään.

Erikoislaatuinen rakennus

Helsingistä tuli Suomen suuriruhtinaskunnan pääkaupunki vuonna 1812. Uuden asemakaavan pohjalta kaupunki alkoi laajeta eri suuntiin, myös Kruununhaan aiemmin laidunmaina olleeseen pohjoisosaan. Liisankadusta tuli hienostoaluetta, mutta karun Silta-vuoren rinteille – silloisen Helsingin syrjäiselle pohjoislaidalle – käsityöläiset, merimiehet ja työväki rakensivat kodeikseen vaatimattomia puisia mökkejä.

Niiden joukossa nykyinen Kristianinkatu 12 oli poikkeus: pieni säätyläisrakennus, jossa oli sali ja kolme kamaria. Keittiö oli alun perin sijoitettu piharakennukseen, jossa oli myös leivintupa ja kamari. Pihan perällä oli ulkorakennus, jossa sijaitsivat talli, navetta, vaunu- ja puuvaja sekä ulkokuoneet.

Myöhemmin päärakennukseen on tehty keittiö, alkuperäinen aumakatto on muutettu harjakatoksi ja ulko-oven eteen on lisätty kuisti. Kokonaisuutena rakennus on 200 vuodessa muuttunut vain vähän, ja siinä on säilynyt runsaasti vanhoja kerrostumia, esimerkiksi tapetteja, tulisijoja ja muita rakenteita, joiden avulla kirjassa esitellään paitsi talon rakennushistoriaa myös laajemmin asumisen muutoksia puutalojen Helsingissä.

Osa rakennusten tarinaa on myös niiden korjaaminen museoksi 1970-luvulla sekä myöhemmät korjaukset, jotka kuvastavat myös restaurointi- ja konservointi-ihanteiden muutoksia viime vuosikymmeninä. Samaan tapaan kirjassa tarkastellaan myös Ruiskumestarin talon historiaa museona, koska siinäkin näkyvät museotyön tavoitteiden jatkuvuus ja muutokset. Kirjan luettuaan Ruiskumestarin talon näkee monelta kantilta uusin silmin ja museovierailusta tulee syvempi elämys.

Jere Jäppinen

Helsingin kaupunginmuseo

Ruiskumestarin talo – Sprutmästarens gård. 160 sivua. Helsingin kaupunginmuseo.

Kaksikielistä teosta saa 25 euron hintaan Ruiskumestarin talosta ja Helsingin kaupunginmuseosta.

Ruiskumestarin talon salin kerrostumista löytyi alkuperäinen 1820–1830-lukujen seinäpinta, maalattu lumpupaperitapetti boordinauhoineen, sekä alkuperäistä liimamaalilla maalattua lautakattoa kattolistoineen.

Kuva: Yehia Eweis / Helsingin kaupunginmuseo

Wickholmit kävivät valokuvaajan ateljeessa noin vuonna 1870.

Kuva: C. A. Hårdh / Helsingin kaupunginmuseo

1920-luvulla Timiriasew tallensi filmille muuttuvaa kaupunkikuvaa. Kadunrakennustöitä Hakasalmenkadulla (nykyinen Keskuskatu) vuonna 1921. Valokuva: Ivan Timiriasew. Helsingin kaupungin museo.

Helsinkiä kuvaamassa

– Ivan Timiriasew ja 1900-luvun alun pääkaupunki

Ivan Timiriasew oli venäläinen ratsuväen upseeri, kenraalikuvernöörin adjutantti ja valokuvaaja, jonka valokuvat Helsingistä ja sen ihmisistä ovat tunnettuja monipuolisista ja eloisista aiheistaan. ”Ivan Timiriasew – Helsinkiläinen valokuvaaja”-kirja ilmestyi 2021 Helsingin kaupungin museon ja Parvs-kustantamon julkaisemana.

Ivan Aleksandrovitš Timiriasew (1860–1927) syntyi pietarilaiseen aatelissukuun, jonka jäsenet olivat työskennelleet muun muassa virkamiehinä, sotilashenkilöinä sekä vaikuttaneet hovissa ja Pietarin kulttuurielämässä. Timiriasew itse valitsi upseerin uran. Vuonna 1879 Timiriasew kirjattiin sotaväen palvelukseen ja seuraavana vuonna hän aloitti Jelit-savetgradin junkkarikoulussa.

Helsinkiin Timiriasew saapui alkuvuodesta 1890 työskennelläkseen kenraalikuvernöörin adjutanttina.

Ivan Timiriasew 1800–1900-lukujen vaihteessa. Valokuva: Wladimir Schohin. Helsingin kaupungin museo.

Uudessa kotikaupungissaan Timiriasew asui ensiksi hotelli Seurahuoneella ja Kämpissä, sittemmin Timiriasewin asuinpaikoiksi on merkitty asuntoja muun muassa Länsi-Heikinkadulla (nykyinen Mannerheimintie), Katajanokalla ja Töölössä. Timiriasew oli suosittu helsinkiläisissä seurapiireissä ja ristiriitaisesta asemastaan huolimatta sangen pidetty henkilönä myös läpi venäläistämiskausien. Timiriasewin ilmeisen diplomaattinen luonne edesauttoi kotiutumista ja asettumista kaupunkiin. Timiriasew tutus-

tui valokuvaukseen mitä todennäköisimmin 1800- ja 1900-lukujen vaihteessa, mutta lähteiden puuttuessa ajankohtaa on vaikea sanoa varmasti. Helsinkiläiseen harrastajavalokuvaajien yhdistykseen hänet hyväksyttiin jäseneksi syksyllä 1900. Timiriasew oli aktiivisesti mukana yhdistyksen toiminnassa aina 1920-luvun puoliväliin saakka ja osallistui yhdistyksen järjestämiin kilpailuihin ja kokeili erilaisia ilmaisutyylejä. Hän otti kuvillaan osaa myös kansainvälisiin kilpailuihin ja pääsi kuvillaan palkintosijoille sekä kotimaassa että ulkomailla. Hänen kuviaan julkaistiin kotimaisissa aikakauslehdissä 1900-luvulta alkaen, mutta julkaisutahti kiihtyi 1910- ja 1920-luvuilla. Timiriasewista kehittyi taitava ihmisten, ja erityisesti lasten kuvaamisessa. Kevyt kamera ja filmi materiaalina helpottivat liikkeen kuvaamista ulkona. Maailmansodan ja sisällissodan poikkeusajat tallentuivat Timiriasewin valokuviiin, joista ehkä tunnistettavimpia ja käytetyimpiä ovat juuri venäläisiä joukkoja Helsingissä kuvaavat otokset.

Sotilasuransa aikana Timiriasew ehti työskennellä yhteensä 11 kenraalikuvernöörin alaisuudessa, jos myös virkaatekevät lasketaan lukuun mukaan ja kokea venäläistämiskaudet sekä ensimmäisen maailmansodan vuodet. Viimeiset kuukaudet ennen eläköitymistään vuonna 1917 Timiriasew työskenteli kenraalikuvernöörin kanslian osastopäällikkönä. Eläkkeelle Timiriasew jäi parahiksi ennen lokakuun vallankumousta. Eläköidyttyään ja saatuaan Suomen valtion myöntämän eläkkeen Timiriasew jäi asumaan itsenäistyneeseen Suomeen, jonka kansalaisuuden hän sai vuonna 1918.

Eläköitymisensä jälkeen Timiriasew toimi avustajana muun muassa Suomen Kuvalehdessä ja Veckans Krönikassa (vuodesta 1923 Allas Krönikassa). Laaja-levikkisissä ja kuviin satsaavissa lehdissä Timiriasew tuli tunnetuksi nimenomaan Helsingin kuvaajana. 1920-luvulla erilaiset aihekokeilut jäivät taka-alalle, ja Timiriasew keskittyi ennen kaikkea realistiseen kaupunkivalokuvaan, ajankohtaisten tapahtumien ja arkipäivän dokumentoimiseen. Kuvissa näkyy kaupungin modernisoituminen ja nopea muutos.

Helsingin kaupunginmuseon valokuvakokoelmassa on säilynyt noin 600 Ivan Timiriasewin ottamaa kuvaa 1900-luvun alun Helsingistä. Timiriasew myi jo omana elinaikanaan kuvia museolle, minkä lisäksi leski Onerva Timiriasew myi edesmenneen miehensä

Timiriasew oli tunnettu kaupunkielämän tallentajana. Poika leikkikarhunsä kanssa Runebergin Esplanadilla. 1912–1916. Valokuva: Ivan Timiriasew. Helsingin kaupunginmuseo.

Venäläinen konekiväärikomennuskunta Läntisellä Viertotielä 1914–1917. Venäläisenä upseerina Timiriasew pääsi kuvaamaan myös venäläisiä joukkojen ja sotakaluston kulkua kaupungissa. Parhaimmillaan venäläisiä joukkoja on arvioitu olleen Helsingissä noin 25 000. Valokuva: Ivan Timiriasew. Helsingin kaupunginmuseo.

valokuvia, kunniakirjoja ja erilaisia aseita museolle keväällä 1928. Helsingin kaupunginmuseon lisäksi Timiriasewin kuvia on säilynyt jonkin verran myös Museoviraston ja Suomen valokuvataiteenmuseon kokoelmissa. Helsingin kaupunginmuseon kuviin voi tutustua museon ylläpitämällä Helsingin kuvien fi-sivustolla.

Lisa Aaltonen & Elina Maaniitty: Ivan Timiriasew – Helsinkiläinen valokuvaaja (2021). Parvus & Helsingin kaupunginmuseo ISBN 978-952-7226-99-5

Lisa Aaltonen
Helsingin kaupunginmuseo

Keskiaikaisen Ylisen Viipurintien varrella sijaitseva Hauhon kirkonkylä on perinteisen asunsa erinomaisesti säilyttänyt hämäläiskylä, joka sijaitsee rautakaudelta asti asutulla paikalla Hauhonselästä nousevan harjun rinteellä. Rakenteeltaan tiiviin kirkonkylän raitti on osa keskiaikaisperäistä tielinjaa, jonka varrella on useita 1700- ja 1800-luvulta periytyviä rakennuksia.

Siuntion ja Degerbyn viljelymaisemat muodostavat edustavan esimerkin läntisen Uudenmaan vauraita ja yhtenäisistä viljelyalueista. Alueen maisemallisia arvoja korostavat pitkä asutushistoria, Siuntion ja Degerbyn kirkonkylät, useat kartanoympäristöt ja muut kulttuuriympäristön arvokohteet, laajat yhtenäiset viljelyalueet, vanhat tielinjaukset sekä lähes luonnontilainen jokiluonto. Maisema-alue on entistä merenpohjaa, jonka jylhät kalliot hahmottuvat maisemassa edelleen saarimaisina.

Valtakunnallisesti arvokkaat maisema-alueet

Valtioneuvosto vahvisti istunnossaan 18.11.2021 valtakunnallisesti arvokkaat maisema-alueet (VAMA), ilmasto- ja ympäristöministeri Krista Mikkosen viimeisenä työpäivänä. Vielä myöhään edellisenä iltana ministeri kävi hallituksen piirissä neuvotteluja muutamista yksityiskohdista. Läpi meni!

Aikaisemmat vaiheet

Valtakunnallisesti arvokkaat maisema-alueet selvitetiin ensimmäistä kertaa 1986-1993 toimineessa Maisema-alue työryhmässä, jonka sihteeri olin. Silloin määriteltiin maamme arvokkaimmat kulttuurimaisemat: maisemakokonaisuudet ja maisemanähtävyydet. Helsingin Sanomat julkaisi 16.5.1993 työryhmän

mietinnöstä näyttävän kokonaisuuden. Sen yhteyteen professori Anto Leikola kirjoitti artikkelin ”Tuos viherjäinen niittymme”, jossa hän totesi: ”Ilman tätä kirjaa ei suomalaisesta maisemasta enää voi puhua asiantuntemusta teeskennellen. Se on alansa perusteos pitkälle 2000-luvun puolelle.”

Silloin muistan hätkähtäneeni. Ihmettelin että miten noin rohkeasti voi sanoa; olihan 2000-lukukin jossain kovin kaukana.

Selvitys johti tammikuussa 1995 valtioneuvoston periaatepäätökseen, jossa paitsi esiteltiin maisema-alueet myös luotiin periaatteet maisemanhoidon kehittämiseksi. Yksi päätöksen tärkeä seuraus ei koskenut maisema-alueita vaan perinnebiotooppeja, siis niittyjä ja hakamaita. Ne otettiin osaksi maatalouden ympäristötukea, tuota EU:n tuottaman maatalousratkaisun uutta elementtiä.

Kun vuonna 1999 päätettiin uudesta Maankäyttö- ja rakennuslaista (MRL), niin siihen liitettiin Valta-

kunnalliset alueidenkäyttötavoitteet (VAT), joiden mukaan maisema-alueet, rakennetut kulttuuriympäristöt ja arkeologiset kokonaisuudet tuli ottaa huomioon maakuntakaavoissa ja muussa alueidenkäytön suunnittelussa. Tästä tuli maisema-alueisiin kohdistuva väkevin hallinnollinen väline. Maisema-alueet on merkitty maakuntakaavoihin, ja ne toimivat kuntien yleiskaavojen ja muiden kaavojen lähtökohtana. Käytännössä on kyse siitä, että maisemat tiedostetaan ja suunnittelun keinoin niiden arvoista pyritään huolehtimaan.

Valtakunnallisesti merkittävät Rakennetut kulttuuriympäristöt (RKY) ovat olleet tuon VAT-toimenpiteen toinen tärkeä elementti. Valtakunnallisesti merkittävistä arkeologisista kohteista (VARK) ollaan vasta nyt tekemässä ensimmäistä kokoavaa selvitystyötä Museovirastossa.

Rakennetut kulttuuriympäristöt (RKY) oli selvitetty ensimmäistä kertaa samaan tahtiin maisema-alueiden kanssa. Niitä koskevat tiedot päivitettiin 2000-luvun alkuvuosina Museovirastossa. Kaiken piti olla selvää mutta päätöksenteko venyi ja vanui, kuukausitolkulla,

kunnes lopulta joulun alla 2009 ympäristöministeriö sai vietyä päätöksen maaliin.

Mapi, Mapio ja Mapa

Koska maisemat ovat alituisessa muutoksessa, niitä on syytä tarkastella määrävälein. Maisemia koskevassa periaatepäätöksessä (1995) todettiin, että ympäristöministeriö varautuu vuonna 2000 tarkistamaan valtakunnallisesti arvokkaiden maisema-alueiden luettelon. Hieman venähti.

Kun RKY-kohteet oli päivitetty, kasvoi samalla tarve päivittää myös tiedot maisema-alueista. Ensin asetettiin 2009 Mapi-työryhmä (Maisema-alueiden päivitysinventointityöryhmä), joka laati ohjeet ja malli-inventoinnit maisema-alueiden valtakunnallista päivitystyötä varten. Seuraavana vuonna aloitettiin työnsä Mapio (Maisema-alueiden päivitysinventointien ohjaus- ja arviointityöryhmä), joka vastasi inventointien ohjaamisesta ja tulosten arvioinnista. Olin näiden molempien puheenjohtaja. Inventointia varten koostettiin paikkatietojärjestelmä, joka nimettiin Mapaksi. Samalla nostettiin hattua Martti

Ounas–Pallastunturin alue on sekä luonnonoloiltaan että kulttuurihistorialtaan merkittävää raja-aluetta. Alueella esiintyy tunturilajistoa sekä eteläistä lajistoa, ja sen monimuotoinen metsäluonto on ainutlaatuista. Kulttuurisesti alueella ovat kohdanneet porosaamelainen kulttuuri ja suomalainen uudisasutus. Asuinpaikkojen lisäksi rannoilla on runsaasti peuranpyyntikuoppia.

(Mapa) Linkolalle, suomalaisten maisemien suojelun keskeiselle taustahahmolle.

Tiedot valtakunnallisesti arvokkaista maisema-alueista päivitettiin 2010–2015 pääosin Elinkeino-, liikenne- ja ympäristö(ELY)keskusten työnä. Maakuntien liitot osallistuivat. Saamelaismuseo Siida huolehti Ylä-Lapin inventoinneista. Ympäristöministeriö vastasi työn rahoittamisesta pääosin. Rahoitusta hankkiessani sain toimia ikään kuin koko hankkeen tuottajana. Maakuntien kulttuuriympäristöryhmät toimivat aluetasolla inventoinnin arvioinneissa ja tiedottamisessa. Inventointihankkeelle perustettiin myös oma internetsivusto, jossa alueelliset inventoinnit julkaistiin.

Maisema-alueita koskevat inventoinnit joutuivat yhteiskunnallisen keskustelun puntariin vuoden 2016 alussa järjestetyn lausuntokierroksen ja julkisen kuulemisen myötä. Sen seurauksena homma jämähti.

Julkisuudessa käytiin hyvin kärkevää keskustelua, jonka yhteydessä nostatettiin epäluuloja maisema-alueita kohtaan. Siitä lopulta seurasi, että silloinen hallitus ei ollut otollinen viemään asiaa valtioneuvoston päätettäväksi. Mielestäni se oli hyvin harmillista, sillä suurin osa saadusta palautteesta oli rakentavaa, pääosin myönteistä. Vaikka lausuntokierroksen aikaan oli kiivastakin kritiikkiä, niin silti tosi harva

maanomistaja lausui asiasta. Käytännössä kaikki uutisia seuranneet kyllä tiedostivat hankkeen olemassaolon. Ihmiset olivat jo hyvin hahmottaneet kahdenkymmenen vuoden aikana, että maisema-alueiden vaikutukset käytännön elämään olivat hyvin lieviä. Sekä sen, että maisema-alueet olivat omiaan nostamaan maaseudun arvostusta, jopa tuottamaan etuja eräiden tukimuotojen myötä. Mutta niin vain tuihimmat epäluulot vyöryivät kaiken yli.

Täydentävät työt

Lausunnot ja kuuleminen tuottivat koko joukon uusia alue-ehdotuksia. Kun homma seisahti, niin oli mahdollisuus tehdä niistä lisäselvityksiä. Samalla käytiin tarkasti läpi lausunnoissa ja kannanotoissa ilmaistut kommentit. Säädettiin rajauksia, mietittiin periaatteita.

Yhteistyössä Maa- ja kotitalousnaisten keskuksen kanssa laadittiin Maisemaopas, jossa eriteltiin maisema-alueiden vaikutuksia maankäyttöön ja muuhun käytännön elämään. Lisäksi kehiteltiin muita maisema-aiheisia hankkeita.

Nyt jälkepäin voi arvioida että jämähtämisestä seurannut noin kuuden vuoden viivästys tuotti paljon maisemahyvää. Tietoisuus maisemista ja maisema-alueiden tarjoamista mahdollisuuksista on kasvanut. Hallinto on saanut oppia ihmisten kuulemisen tär-

*Hakoisten linnavuoren kulttuurimaisema on Hämeen historiallista ydin-
aluetta. Rautakautisten asuin-, ja hautapaikkojen lisäksi alueella on rikas
keskiaikainen kulttuuriperintö, jota edustavat muun muassa Janakkalan
keskiaikainen kirkonpaikka sekä Hakoistenlinnan puolustusvarustukset. Lin-
navuoren juurella sijaitseva Hakoisten kartano on vanha rälssisäteri, joka on
tunnettu asumakartanona jo keskiajalla. Kartanokeskukseen kuuluu useita
1800-luvulta periytyviä rakennuksia sekä suuri englantilaistyylinen puisto.
Hakoisten kartano muodostaa yhdessä linnavuoren kanssa kulttuurihistori-
allisesti ja maisemallisesti arvokkaan kokonaisuuden.*

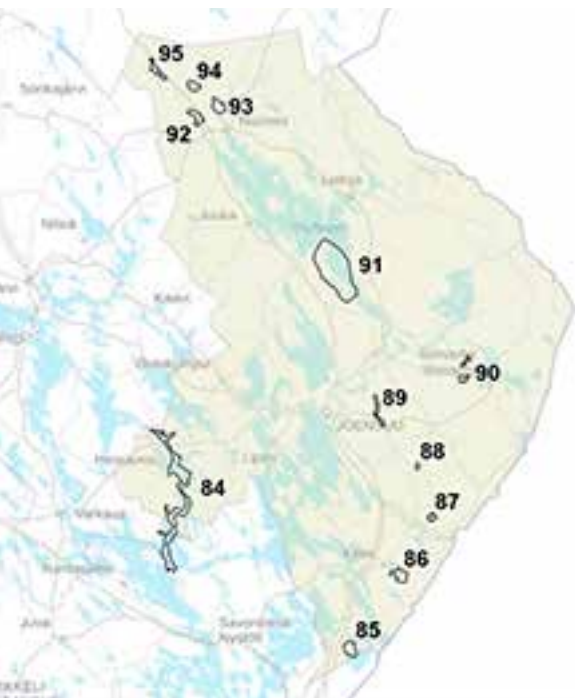
Pohjois-Karjala

Valtakunnallisesti arvokkaat maisema-alueet
VAMA 2021

Valtakunnallisesti arvokkaat maisema-alueet on esitelty maakunnittain

Verkossa luettavan kansilehden jälkeen avautuu kartta, johon kohteet on numeroituina merkitty. Kohteet esitellään arviointeineen sekä luonnon- ja kulttuuripiirteitä ja maisemakuvaa koskevine selostuksineen. Lopuksi vielä kartalle piirretty alueen rajaus. Esimerkkinä Pohjois-Karjala, johon Heinäveden reitin vesistömaisema kuuluu.

SYKE, Taustakartta: ESRI/MML, 06/2021

Heinäveden reitin vesistömaisema.

Nurmesen Ylikylä viljelymaisemineen on hyvin edustava ja maisemallisesti vaihteleva Vaara-Karjalan alueen rantakylä. Maatalousvaltaisena pysyneen kylän viljelyalat ovat avoimia ja yhtenäisiä. Maisema-alueen arvoa nostavat edustava vanha rakennuskanta, aktiivisen karjatalouden ylläpitämät laidunalueet sekä vaaralaisen reunustamassa järvilaaksossa säilynyt perinteinen asutusrakenne. Maisema-alueen halki kulkee matala luode-kaakkosuuntainen harjujakso, jonka laelle on keskittynyt asutusta ja tiestöä. Ylikylä on syntynyt 1600-luvun alkupuolella, mutta alueella on ollut asutusta jo esihistoriallisella ajalla.

keydestä. Aina ei näytä riittävän, että noudatetaan pelkästään hallintolain edellyttämiä menettelyjä. Kansalaisille on tarpeen tarjota enemmän vaikutusmahdollisuuksia.

Lopputulema eli finaali

Kun oli tehty täydentävät selvitykset ja muut kotitehtävät, niin silti vielä tuli mutkia valmistelutyön matkaan. Periaatteellisia kysymyksiä, koronapandemiaa ja muuta vaikeata. Lopulta löytyi riittävä valmius siihen, että maisema-alueista saatettiin järjestää vuodenvaihteessa 2020–2021 toinen lausuntokierros ja kuuleminen, jossa tarkasteltiin täydentävien selvityksien tuottamia aluerajauksia ja uusia kohteita. Vielä senkin jälkeen oli punnerrettavaa, mm. ministeriöille järjestettiin erillinen lausuntokierros.

Kaikki meni lopulta hyvin, ja nyt meillä on valtakunnallisesti arvokkaat maisema-alueet määritelty ja päätetty. 186 aluetta. Niistä 50 on kokonaan uusia, ja vuoden 1995 listalta putosi 20 aluetta pois. Suurin osa pudokkaista oli sellaisia, joilla on RKY-merkintä osoittamassa kohteen valtakunnallista merkitystä.

Maisemat ovat muuttuneet, mutta yllättävän hyvin suurin osa vanhoista maisema-alueista on pitänyt pintansa ja arvonsa vuosikymmenten mittaan, vaikka esimerkiksi maankäytössä on tapahtunut paljon muutoksia. Maisema-alueiden tärkeimmät arvot – historia, avoimet viljelymaisemat, rakennusperintö ja monimuotoinen kulttuurivaikutteinen luonto – ovat edelleen vahvasti kuvassa mukana.

Aihepiirin ankara muokkaaminen on tuonut paljon uutta. Maaseudun kulttuurimaiseman käsite on syventynyt; nyt on aiempaa paremmin mukana saaristokokonaisuuksia. Metsien käyttöön liittyvät maisemat ovat saaneet lisää edustavuutta ja monipuolisuutta. Saamelaiset kulttuurimaisemat on saatu ensimmäistä kertaa näyttävästi maailmankartalle. Maisemat ovat esillä ja tarjolla, ja kaikki pääsevät niihin tutustumaan paitsi VAMA-nettisivulla myös erityisesti paikan päällä.

Matkailusuositus!

Tapio Heikkilä
Ympäristöministeriö

Kulttuuriperintöstrategian valmistelu loppusuoralla

- korostaa osallisuutta, oikeuksia, kestävyyttä ja yhteiskunnallista merkitystä

Suomen ensimmäisen kulttuuriperintöstrategian valmistelu on loppusuoralla. Tavoitteena on laatia valtioneuvoston periaatepäättös vuoteen 2030 ulottuvaksi kulttuuriperintöstrategiaksi, jossa kulttuuriperintö on voimavara tulevaisuuden kestäville ratkaisuille yhteiskunnan kaikilla osa-alueilla.

Kulttuuriperintöstrategian valmistelu alkoi vuosi sitten keväällä. Opetus- ja kulttuuriministeriö nimesi strategiatyötä tekemään ohjausryhmän ja työryhmän. Ohjausryhmä on linjannut työtä sekä valittuja asiakokonaisuuksia. Työryhmä on vastannut viestinnästä, työpajojen ja muun osallistumisen mahdollistamisesta sekä strategian kirjoittamisesta. Nyt strategia alkaa olla loppusuoralla. Ehdotus kulttuuriperintöstrategiaksi luovutetaan ministeriölle huhtikuun lopussa.

Lähtökohtana työlle oli kulttuuriympäristöstrategia, jonka toimikausi päättyi vuoden 2020 lopussa. Sen tulokset ja arvioinnista saatu palaute ovat arvokasta huomioitavaa uudessa laajemmassa strategiassa. Lisäksi haluttiin osallistaa mukaan laajasti asiantuntijat, toimijat ja kaikki kiinnostuneet. Keskeisistä teemoista toteutettiin työpajoja. Yhteisöjä kannustettiin toteuttamaan myös omia työpajoja, joiden tulokset otettiin vastaan aineistoksi strategiatyöhön.

Strategian pääteemat käsittelevät kulttuuriperintöä osallisuuden ja kulttuuriperintöoikeuksien, ilmastonmuutoksen ja luonnon, osaamisen ja tutkimuksen sekä talouden näkökulmista. Pääteemoja rikastuttavia teemoja ovat olleet tiedot ja taidot, alueellisuus ja paikallisuus, digitaalisuus sekä kansainvälisyys.

Valmistumisen jälkeen kulttuuriperintöstrategia lähetetään lausuntokierrokselle. Odotan, että ministeriö tulee saamaan paljon lausuntoja. Lausunnoilla voidaan vaikuttaa vielä lopputulokseen. Tätä vaihetta seuraa toimeenpanosuunnitelman laatiminen. Itse toivon, että kulttuuriperintöstrategia tulee voimauttamaan kulttuuriperintötoimijoita, lisäämään yhteis-

työtä, kulttuuriperinnön tunnistamista ja arvostamista sekä varmistamaan moninaisen kulttuuriperinnön tallentamisen, säilymisen ja uudistumisen.

Riitta Vanhatalo

Suomen Kotiseutuliiton toiminnanjohtaja, kulttuuriperintöstrategiaa valmistelevalle työryhmän jäsen.

Euroopan kulttuuriympäristöpäiviä vietetään syyskuun toisella viikolla, tänä vuonna 5.-11.9.2022 teemalla Kestävä perintö.

Kulttuuriympäristöpäivät - European Heritage Days - on Euroopan neuvoston ja Euroopan komission yhteinen ohjelma. Päivien tarkoituksena on - juhlia ainutlaatuisia kulttuuriperintöämme - nähdä kulttuuriperintö voimavarana ja hyvinvoinnin lähteenä. -huomata lähiympäristön arvot. Oma arkiympäristö on arvokasta kulttuuriympäristöä, jota kannattaa juhlia ja vaalia. Alkusyksyyn kaavailtu Loviisan matka olisi yhdistyksemme kulttuuriympäristöpäivän tilaisuus.

EUROOPAN KULTTUURI-
YMPÄRISTÖPÄIVÄT

Pappilan julkisivu etelään. Kuvat Annikka Tapaninen

Muistoja ja historiaa Maarian pappilasta

”Isä oli valittu Turun Maariaan kirkkoherraksi. Muutto pappilaan tapahtui tammikuun lopulla 1950 kuudella kuorma-autolla. Pakkasta oli miltei 30 astetta. Yhdessä autossa matkustivat kanat, toisessa kivimankeli. Piikkikruunu, saniaiset, oleanteri ja satavuotias porsliinikukka oli tungettu lihatiinuihin ja kansi pantu piukkaan kiinni, etteivät palellu. Sen yön nukuimme kaikki alasalissa tavararöykkiöiden keskellä.”

Pappilan paikka ja pihapiiri

Maarian pappila sijaitsee Turussa Maarian eli muinaisen Röntämäen pitäjän kirkkoa vastapäätä vanhojen lehtipuiden varjossa. Kirkko on rakennettu 1400-luvun alussa ja sen suojelija on pyhä Dionysius. Aikaisemmin vilkas Tampereentie, nykyisin hiljainen Sorolaisenkatu, kulkee pappilan ja kirkon välisen lehtiholvin kautta kauempana siintävää Tuomiokirkon tornia kohti.

Pappila on todennäköisesti sijainnut nykyisellä paikalla jo 1200-luvun lopulla, sillä Röntämäki mainitaan vuonna 1303 piispa Maunu Tavastin papereissa. Keskiajan rakennuksista on säilynyt vain

”vanhimmalta osaltaan 1400-luvun ensimmäiselle puoliskolle ajoitettu kellari, jonka päällä on kivitaloa edeltänyt puinen asuinrakennus”. Tämä puinen rakennus on entinen Maarian pappilan päärakennus 1600-luvulta ja se on todennäköisesti nykyisen Turun vanhin rakennus.

Maarian pappilan pihapiiri on säilynyt umpinaisena, ja sitä reunustavat eri ikäiset rakennukset. Eteläisimpänä on kivinen päärakennus v.1791, joka entisöintiin v.1988 ja korjattiin seurakunnan juhlahuoneistoksi, ja sen vieressä kulmittain vanha päärakennus.

Pohjoisreunassa on leivintupa, nykyisin kerhohuone, 1700-luvulta sekä entinen panimo ja kamari, joka on myöhemmin muutettu asunnoksi. Seuraavana ri-

Edessä keskiajalta säilynyt vanha kellari ja sen päällä sekä takana entinen hirsirakenteinen pappila 1600-luvun lopulta.

vissä on liiteri, joka muutettiin 1950-luvulla kulkuportiksi ja läpikäynniksi pihaan. Ennen sitä pihaan pääsi vain pienestä portista vanhan päärakennuksen ja leivintuvan välistä ilman ajomahdollisuutta. Viimeisenä pohjoisessa on luhtiaitta 1700-luvulta.

Länsireunassa on 1700-luvulta peräisin oleva ruoka-aitta, joka lieene siirretty paikalleen 1800-luvulla, ja kuskin kaksihuoneinen asunto, johon on kunnostettu kerhuhuoneita, samoilta ajoilta. Kauempana umpipihaan ulkopuolella pohjoisessa oli karjapiha, jossa sijaitsivat alun perin talli, sikala, kaksi navettaa, sauna, lampola, rehuvajvoja ja työkaluvaja. Nyt jäljellä on yli satavuotias kivenavetta, johon on sijoitettu seurakuntakeskuksen sali ja lasten päiväkerho.

Pappilan historiaa

Maarian pappila on vanhin tiilestä muurattu pappila Suomessa. Sotakasööri Fredrik Wilhelm Forssgren oli perustanut 1780-luvulla tiilitehtaan Kärämäkeen ja ehdotti uuden pappilan rakentamista tiilestä. Rakennustyöt aloitettiin vuonna 1786. Viisi vuotta myöhemmin katselmuksessa todettiin, että talo oli suurempi kuin mitä piirustukset osoittivat ja että rakentamiseen paljon oli kulunut enemmän varoja kuin mihin seurakunta oli sitoutunut.

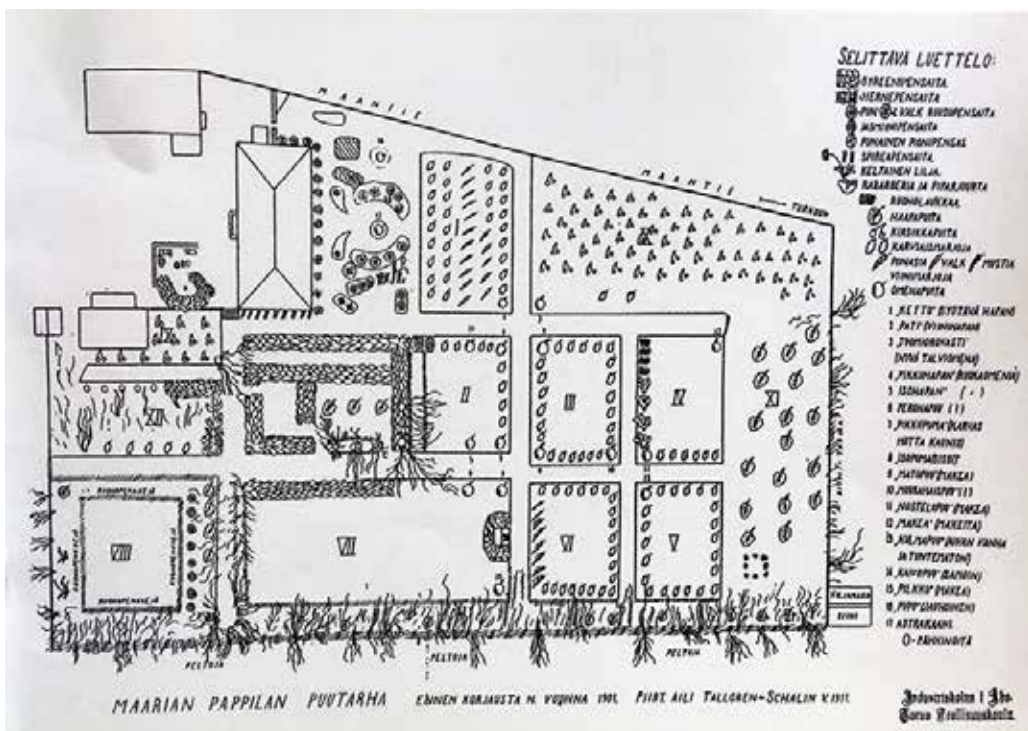
Pappila oli aluksi viisihuoneinen aumakattoinen rakennus, joka oli arkkitehtuuriltaan aikansa edustavimpia. Yläkerrassa oli vain yksi huone, yläsali, jonka rakennusajan pappi professori Kreander omalla kus-

Vastarakennettu pappilan päärakennus ja sen sivulla seisova vanha pappila. Piirros 1700–1800-lukujen taitteesta.

tannuksellaan rakennutti. Alakerta oli kuninkaallisen pappila-asetuksen mukainen: talon keskellä eteinen, sen takana sali, salin kahden puolen kamarit: ruokasali ja förmaki, ruokasalin vieressä keittiö ja förmakin vieressä nurkkakamari. Nurkkakamari toimi ”kirkkoherranvirastona”. Rakennuksen seinät olivat alun perin liimaväreillä maalatut. 1980-luvun korjauksessa löydettiin tapettien alta myös koristekuvioita, maljakoita, kukkia ja lehtiä.

Teologian professori Jakob Tengström oli kirkkoherrana Salomon Kreanderin jälkeen ja asui uutta

Aili Tallgren-Schalinin jälkikäteen piirretty puutarhasta vuodelta 1911, jossa näkyy puutarha ennen 1900-luvun alun pappilan suurta remonttia ja puutarhan muutosta. Vanha säännöllinen 1700-luvun pohjapiirros on siitä hyvin nähtävissä. (Hannu Laaksonen: *Maarian pappila ja sen vuosisatainen puutarha*, Newprint 2008).

pappilaa 1795-1804. Hän valvoi huolella rakennuksen kuntoa, ja syytä olikin, koska seinät vuotivat ja rappaus putoili, tuohikattokin vuoti sateella. Hänen jälkeensä kirkkoherraksi tuli fysiikan professori Gustaf Gabriel Hällström, jonka aikana pappilan länsipääty painui niin, että se irtosi muusta rakennuksesta. Huoneitten kipsikatotkin olivat rapisseet alas. Korjauksiin hankittiin vuonna 1814 ”taitava rakennusmestari kaupungista”.

Vuonna 1902 pappilaan tehtiin suuria muutoksia. Piirustukset laati arkkitehti, kreivi Carl Armfelt. Tehtiin kokonaan uusi toinen kerros, jonne tuli neljä huonetta lisää. Maantien puoleiseen päätyyn lisättiin matala yksikerroksinen taloussiipi.

Puutarha

Maaria kuului vuonna 1498 annetun paavillisen päätöksen mukaan Turun papeille. Vuonna 1541 Mikael Agricola sai hoitoonsa Röntämäen tulot ja Maarian

seurakunnan. Hän ei juuri oleskellut Maariassa eikä pappilan puutarhassa, mutta teoksessa ”Rucouskirja Bibliasta” – vuodelta 1544 hän suosittelee nauttimaan puutarhan tuotteita: kaalia, salaattia, sinappia, sipulia, juuripersiljaa, minttua ja niittysalviaa.

Vuodesta 1660 lähtien Maaria toimi Turun Akatemian prebendana eli palkkapitäjänä, ja kirkkoherana oli joku akatemian professori, joka sai tulot, saarnasi silloin tällöin ja palkkasi pappilaan toimiin apulaispapin.

Vuonna 1763 Maaria sai uuden kirkkoherran, Pietari Kalmin. Hän oli opiskellut Uppsalan yliopistossa luonnontieteitä kuuluisan Carl von Linnén ohjauksessa. Kalm jätti opintonsa ja lähti tutkimusmatkailijaksi. Hän toi Pohjois-Amerikasta satoja kasveja ja näytteitä tuliaisiksi, ja niistä levisi Suomeen pysyvästi aitaorapihlaja, villiviini ja tuoksuvatukka. Hyödyn aikakauden innoittamana Turun Akatemiaan perustettiin luonnonhistorian ja talousopin oppituoli, jo-

hon professoriksi nimitettiin Pietari Kalm, vaikkei hänellä yliopistollista loppututkintoa ollutkaan. Kalm toimi myös Turun Akatemian rehtorina, oli Ruotsin tiedeakatemian jäsen ja vihittiin teologian kunnia-tohtoriksi Lundissa kymmenen vuotta myöhemmin. Kalmin tiedetään työskennelleen paljon Maarian pappilan kasvitarhassa ja asuneen vanhassa pappilassa.

Maarian pappilan puutarha järjestettiin 1600-luvun ”täydellisen puutarhan” tapaan, eli se oli jaettu neljään suorakaiteeseen, jotka puolestaan oli jaettu neljään kortteliin. Yksi kortteli oli varattu hedelmä-puille, toinen mausteille, kolmas kukille ja neljäs lääkekasveille. Kalm ei pitänyt lääkekorttelia tarpeellisenä, vaan puutarhan etualalla tuli hänen mielestään olla koristekasveja ja ikkunan alla lehdokkeja. Luennoissaan Kalm esitteli ihanteellisen puutarhan: sen reunoille hän suositteli käytävät ja keskelle ristikäytävät, niin että syntyi neljä yhtä suurta puutarhaneliötä. Käytävät oli hiekoitettava, ja ne voi koristaa simpukankuorilla. Keskelle oli istutettava leikattava kuusi ja reunoille havupuurivi. Pohjoisen puolelle tuli rakennus tai aita.

Maarian pappilan puutarhassa oli vielä 1950-luvulla paljon Kalmin ajan kasveja, kuten akileija, piparjuuri, aaprottimaruna, jalokiurunkannus, illakko, varjolilja, konnatatar, rohtosuopayrtti ja sinivatukka, samoin kuin sireeneitä, pähkinäpensas ja runsaasti kirsikkapuita. Pihan villiviini tiedettiin Kalmin istuttamaksi ja samoin valtava monihaaraainen lehmus, joka uhmasi aikaa, mutta tuhoutui myrskyssä 2000-luvun alussa. Nykyisin puutarha on muutettu puistoksi ja nurmetettu. Lehtipuut ja vanhoiksi käyneet omenapuut ovat jäljellä nurmikon keskellä.

Pappeja kulttuuripappilassa

Taloustieteen professori Salomon Kreander, joka rakennutti kivipappilan, oli sen ensimmäinen asukas. Häntä seurasi teologian professori Jakob Tengström, josta tuli Turun piispa ja Suomen ensimmäinen arkkipiispa.

Seuraava Maarian kirkkoherra oli Turun akatemian fysiikan professori Gustaf Gabriel Hällström neljän vuosikymmenen ajan. Kun Turun palon jälkeen yliopisto muutti Helsinkiin, hän jatkoi Keisarillisessa Aleksanterin yliopistossa myös rehtorina kolme kautta. Vaikka vanhan ja uuden pääkaupungin väliä oli kahden päivän hevosmatka, Hällström hoiti vi-

Pappilan pihanpuolen seinässä, ovien välissä, on graniittinen muistotaulu. Sen teksti suomennettuna kertoo: ”Kustaa III kuudentenatoista hallitusvuotena rakensivat Maarian pitäjän seurakunnat ja niiden kirkkoherra, Turun professori S. Kreander tämän talon. Rsimerkki kehottaa säästämään metsää, maan rikkautta. Veljekset, sotakasööri F.W.Forssgren ja sotakamreeri C. Forssgren, huolehtivat rakentamisesta enemmän harrastuksesta kuin hyötyäkseen. Rakennusmestarina oli M. Arelin.”

Pappilan sisäpihan puoleinen julkisivu, sisäänkäynti.

Ruustinna Kaisa Haavio pappilan tunnelmallisessa yläsalissa 1964. Kuva Annikka Tapanisen arkisto.

kaansa niin Maariassa pappina kuin Helsingissä yliopiston rehtorina.

Kirkonkokouksessa seurakunta toivoi omaa kirkkoherraa ”jotta eivät muut virantoimitukset estäisi häntä kiinnittämästä koko huolenpitoaan tämän seurakunnan hoitoon ja hyödyksi”. Asia kehittyi suotuisasti, ja vuonna 1887 uusi Maarian kirkkoherra Ivar Markus Tallgren toi perheensä Maarian pappilaan.

Tallgrenin aikaa kesti lähes viisikymmentä vuotta. Pappila oli hänen aikanaan vilkkaan kulttuuriharrastuksen ja kirkollisen toiminnan keskus. Kirkkoherra kohensi ripeästi seurakunnan asioita: kirkonkirjat muutettiin suomenkielisiksi, pappila korjattiin, kaksi uutta hautausmaata perustettiin. Rouva Jenny Maria Montin-Tallgren oli jo neitosena liittynyt Suomen Muinaismuistoyhdistykseen, ja Rantämäen historia innoitti häntä niin, että hänen ansiotaan, jopa osittain kustantamiaan, olivat pappilan lähellä Koroisten niemessä suoritettut tulokselliset kaivaukset. Kaivauksissa löytyi raunioita ja hautoja, joista selvisi, että paikalla oli jo 1200-luvulla sijainnut Suomen kirkollinen, hallinnollinen ja taloudellinen keskus. Rouva Montin-Tallgrenin ansiosta myös Maarian

kirkko korjattiin, ja kirkon maalaukset palautettiin esiin kalkin alta. Hän sai vuonna 1935 muistolaatan pappilan kirkonpuoleiseen pätyyn: ”Tässä pappilasassa asui vv.1887-1931 Jenny Maria Montin-Tallgren, Maarian muistojen kerääjä ja vaalija. – Kiven kiinnittivät Maarian ylioppilaat.”

Haavion perheen muuttaessa pappilaan rakennus oli ollut ensin vuosia tyhjiällä, sodan jälkeen vuokralaisperheiden käytössä ja rappeutunut alennustilaan. Saatuaamme koko rakennuksen haltuumme pappila korjattiin kauttaaltaan. Seurakunnan väkiluku moninkertaistui nopeasti ja isäni rovasti Jaakko Haavio kehitti rohkeasti uusia toimintamuotoja. Hän oli paitsi syvälinen saarnamies, myös kirjailija ja virsirunoilija ja palautti aktiivisen kulttuuri-ilma-
piirin pappilaan parinkymmenen työvuoden aikana, joiden jälkeen jäi eläkkeelle. Häntä seurasi vielä pari kirkkoherraa, joista viimeinen muutti pois pappilasta vuonna 1982. Pappila, joka oli palvellut pappien asuntona 190 vuotta, entisöitiin kauniisti kokonaan kokous- ja juhlaikäyttöön. Korjaustyö valmistui 1988.

Annikka Tapaninen

Suomenlinna esillä Kansallisarkistossa

Kansallisarkiston näyttelytilassa on esillä historiallinen näyttely "Suomenlinna - Kolmen valtakunnan linnoitus 1748-2021", johon yhdistyksemme tutustui 1.12.2021.

Asiantuntevana oppaanamme oli jälleen kerran tutkija Pertti Hakala Kansallisarkistosta. Näyttely kertoo Suomenlinnan historiasta aina lähtien paikan etsimisestä linnoitukselle. Painopiste on saaren historian värikkäällä vaiheilla sekä niihin liittyvillä henkilöillä. Esillä on mm. Augustin Ehrensvärdin piirustuksia matkaltaan Suomesta v. 1747 (kuva). Omalla vitriinillään esitellään Kustaa III:n sota vv. 1788-90. Tuohon liittyy voitokas Ruotsinsalmen taistelu v.1790, jota esitellään kuvin ja tekstein. Laivanrakentaja ja amiraali Fredrik Henrik af Chapman on saanut oman esittelynsä saaristolaivaston ja Suomenlinnan telakan suunnittelijana. Telakasta on useita maalauskuvia nähtävänä.

Suomen sota 1800-luvun alussa saa oman esittelynsä, mm. keisari Aleksanteri I:n julistus v. 1808 hyökkäyksestä Suomeen sen liittämiseksi Venäjään. Suomen sodan ajalta näyttelyyn on saatu amiraali Cronstedtin allekirjoittamia asiakirjoja, kuten määräykset Viaporin puolustamisesta sekä sopimus linnoituksen luovuttamisesta venäläisille. Tämä amiraali Cronstedtin ja kenraali van Suchtelinin allekirjoittama antautumissopimus v. 1808 on esillä omassa vitriinissään.

Suomenlinnan alueelle tehtyjä lukuisia rakennussuunnitelmia on esitelty laajasti. Viaporin ortodoksisikirkon piirustukset valmistuivat v. 1838 ja kirkko valmistui v. 1854 venäläisen varuskunnan kirkoksi. Suomen itsenäistyttyä kirkko muutettiin luterilaiseksi Einar Sjöströmin ja Jarl Eklundin piirustusten mukaan. Viaporin arkea venäläisaikana esitellään omassa osastossaan. Krimin sotaa ja sen osana tapahtunutta Viaporin pommitusta v. 1854 on käsitelty laajasti näyttelyssä, samoin Viaporin kapinaa v. 1906, jonka seurauksena teloitettiin yli 1000 venäläistä sotilasta.

Suomen lippu nostettiin Viaporin linnoituksen lippusalkoon 12.5.1918. Seuraavana päivänä linnoitus nimettiin Suomenlinnaksi. Näyttelyssä esitellään

Augustin Ehrensvärd: Näkymä Viaporiin, 1760-luvun alku. Nationalmuseum, Tukholma.

Oppaamme Pertti Hakala inspiroivassa ympäristössä. Kuva: Jussi Heinämies.

myös Suomen sotaväki Suomenlinnassa, Suomenlinnan rannikkotyöstö ja Merisotakoulu. Suomenlinna-näyttely on avoinna 30.9.2022 saakka (maanantai-perjantai klo 9-16). Teemaan voi tutustua myös julkaisun Viapori-Suomenlinna – Kolmen valtakunnan linnoitus 1748-2021 - avulla.

Jussi Heinämies

Heinolan kansallinen kaupunkipuisto

– kaupunkikulttuurin, luonnon ja maiseman muodostama elämyksellinen kokonaisuus

Mikä on kansallinen kaupunkipuisto?

Kansallisen kaupunkipuiston perusajatus on rantautunut meille Suomeen Ruotsista, jossa Tukholmaan perustettiin kansallinen kaupunkipuisto, Kungliga nationalstadsparken vuonna 1995. Kansallinen kaupunkipuisto on kaupunkiympäristössä sijaitseva arvokkaiden kulttuuri- ja luonnonmaisemien sekä virkistysalueiden laaja kokonaisuus, jonka säilyttämiseen ja hoitamiseen kaupunki on sitoutunut. Kansallisten kaupunkipuistojen perustamispäätökset tekee ympäristöministeriö kaupunkien hakemusten perusteella yhtenäisin kriteerein.

Tähän mennessä on kansallinen kaupunkipuisto perustettu yhteentoista kaupunkiin Suomessa. Forsan, Hangon, Heinolan, Hämeenlinnan, Kokkolan, Kotkan, Kuopion, Porin, Porvoon, Turun ja Savonlinnan kansalliset kaupunkipuistot kertovat yhdessä Suomen tarinaa. Kansalliset kaupunkipuistot sisältävät luonnon monimuotoisuuden säilyttämisen kannalta tärkeitä luonnonalueita sekä kansallisen historian tai kaupunkien omien kehitysvaiheiden kannalta merkittäviä kulttuuriympäristöjä rakennuksineen. Kansallisen kaupunkipuiston kokonaisuutta hoidetaan ja kehitetään sen luonnon- ja kulttuuriperinnön arvoja vaalien ja vahvistaen. Tavoitteiden saavuttamiseksi kaupunki laatii hoito- ja käyttösuunnitelman, jonka hyväksyy ympäristöministeriö. Suunnitelma on Maankäyttö- ja rakennuslain mukainen asiakirja. Heinolan tarina

Heinolan seutu oli pitkään eränkäyntialuetta, jossa liikkui säännöllisesti metsästäjiä ja kalastajia. Pysyvää asutusta Heinolan alueelle tuli vasta keskiajalla. Hämeen Härkätien varteen syntyi Vierumäen kylä, jota seurasi vakituisten asumusten synty Jyrängöön ja Lusiin. Ensimmäinen kirkko valmistui pitäjään vuonna 1755. Heinola nousi Pohjoismaiden kartalle

Heinolan kaupunki rakennutti kaupunkilaisten ja kylpylävieraiden kävelyretkien tukikohdaksi romanttisen Harjupaviljongin, jonka vihkiäisiä vietettiin 3.8.1900. Kohteen suosio perustui romanttiseen ulkonäköön ja sieltä avautuvaan upeaan maisemaan. Kuva Joonas Nyrhinen / Heinolan kaupunki

vuonna 1776, kun kuningas Kustaa III uudisti lääninjakoa ja perusti uuden hallintopaikan, maaherran residenssin Heinolaan Jyrängönvirran kauneudesta vaikuttuneena.

Heinolan kansallinen kaupunkipuisto kulttuuri- ja luonnonympäristöineen kertoo tarinaa sisämaan residenssi-, kylpylä- ja seminaarikaupungista. Se kertoo myös liikenteen historiasta Suuren Savontien ajoilta uljaan rautatiesillan sekä moottoritietä kantavan Tähtisillan aikaan. Rakennetun ympäristön painopiste on residenssi-, kylpylä- ja seminaarihistoriassa, mutta siitä saattaa lukea myös sodanjälkeisen ajankulun monine sävyineen ja vivahteineen. Heinolan puistot ja viheralueet ovatkin syntyneet paljolti 1940- ja 1970-lukujen välisen ajanjakson kaavoitusihanteiden tuloksena.

20-vuotias kaupunkilaisten keidas

Heinolan kansallinen kaupunkipuisto perustettiin vuonna 2002, samana vuonna kuin Poriin. Suomen ensimmäinen kansallinen kaupunkipuisto oli perus-

Ilmakuva Heinolasta kohti etelää. Keskellä Perspektiivi eli Maaherranpuisto. Ennen pienimuotoisen teollisuuden valtaamat rannat kaupungin keskusta-alueella on määrätietoisella kaavoituksella 1940–60 luvuilla muodostettu viheralueiksi. Tämän kaukokatseisuuden ansiosta Heinolassa on tänä päivänä monipuoliset rantapuistot ja huikean pitkät rantareitit.

tettu Hämeenlinnaan vuotta aiemmin. Kansalliseen kaupunkipuistoon kuuluu historiallisia puistoja, rantojen virkistysalueita, harjumetsää, pienten järvien kollaasimaista erämaa-alueita, Kymijoen vesistöä saarineen sekä Heinolan kirkonkylän kulttuuriympäristöä. Kaikki tämä kaupunkikeskeisesti siten, että puiston alueet ovat helposti kaikkien saavutettavissa. Historiallisissa puistoissa, joihin lukeutuvat Maaherranpuisto, Rantapuisto ja Harjupuisto, on aistittavissa vahva paikan henki. Maaherranpuisto eli Perspektiivi on yksi suomen vanhimmista julkisista puistoista. Se on rakennettu kaupungin ensimmäisen 1700-luvun asemakaavan mukaisesti akselisommitelmiseen. Puiston esikuvana oli mm. ranskalaisen Nancyn kaupungin aukio Place Stanislas.

Kaupunkipuiston alueella on Perspektiivin lisäksi viisi valtakunnallisesti merkittävää rakennettua kulttuuriympäristöä (RKY). Heinolan harjupuisto maisemarakenteen solmukohdassa, siinä missä harju ja vesistö kohtaavat, käsittää Jyrängönkosken siltoineen, 1800-luvun lopulla istutetun harjupuiston paviljonkeineen sekä Heinolan rautatieaseman alueen asemapuistointeen ja asuinalueineen.

Heinolan kaupunkiseurakunnan kirkko 1800-luvun alusta sekä myöhemmin rakennettu tapuli, kirkkopuisto ja pappila sekä vanha hautausmaa on merkittävä osa Heinolan kaupungin 1800-luvun kulttuurihistoriaa.

Heinolan maaseurakunnan kirkkoympäristö puo-

Vuonna 1899 perustettu Heinolan Seminaari, jonka suojeltuun yliarkkitehti Jac. Ahrenbergin suunnittelemaan rakennuskokonaisuuteen kuuluu päärakennuksen lisäksi johtajan asuinrakennus ja talousrakennuksia.

Heinolan kaupunginmuseon kuva-arkisto

lesta kuvastaa kirkonkylän historian vaiheita. Kirkko valmistui 1775 ja rakennettiin todennäköisesti kirkonrakentaja August Sorsan johdolla. Molemmat kirkot sijaitsevat kansallisen kaupunkipuiston alueella.

Heinolan kaupungin syntyhistoria on osa Suomen kaupunkilaitoksen ja hallinnon kehitystä. Kuninkaan mahtikäskyllä vuonna 1776 synnytetty maaherran hallintopaikka rakennettiin kustavilaisen ruutukaavan pohjalle, johon maaherra de Geer vuonna 1785 lisäsi vielä komean puistokadun nimeltään ”Perspektivet”, joka on keskeisin osa Heinolan Perspektiivi

Heinolan kansallinen kaupunkipuisto muodostuu kuudesta osa-alueesta.

-nimistä valtakunnallisesti merkittävää rakennettua kulttuuriympäristöä.

Heinolan seminaari on yksi 1800-luvun lopussa perustetuista seminaareista. Puistomaisessa ympäristössä olevien vanhimpien seminaarirakennusten ulkoarkkitehtuurissa on piirteitä sveitsiläisestä huvila-arkkitehtuurista, mutta myös muinaisskandinaavisia koristeaiheita.

Maamme ensimmäinen reumaparantola toimi aluksi Heinolan entisen kylpylän tiloissa vuosina 1946-1951. Vuonna 1951 valmistui Reumasairaala arkkitehti Martti Välikankaan suunnittelemana harjumaastoon Maitiaislahdelle. Blokkisairaalan ja paviljonkisairaalan yhdistelmä on sidottu monumentaaliseksi, ilmeikkääksi ja luontevasti maastoon sijoitetuksi kokonaisuudeksi.

Kehittyvä kaupunkipuisto

Kansallisen kaupunkipuiston perusolemus on vaalia paikan identiteettiä ja arvoja. Puiston alueita kuitenkin pyritään myös kehittämään siten, että ne tarjoavat uusia elämyksiä ja uutta tekemistä. Historialliset puistot vaativat hoitamista ja kasvillisuuden uusimista

ja rakennettu kulttuuriympäristökin on muutospaikassa. Kaupunkipuiston alueella on useita yksityisomistuksessa olevia ja yksityisomistukseen siirtyviä rakennusperintökokonaisuuksia.

Omistajanvaihdosten yhteydessä tulee aina tarkasteltavaksi myös alueiden rakennussuojellinen asema. Kansallisen kaupunkipuiston säilytettävien rakennusten kokonaisuus antaa hyvän alustan muutoksensietokyvyn laajemmalle tarkastelulle. Kun laajan alueen periaatteelliseen säilyttämiseen on sitouduttu, voi ollakin, että yksittäinen kohde sietää paremmin muutoksia. Asemakaavan muutoksia laadittaessa tulee tarkemmin pohdittavaksi rakennusten ja ympäristön tarkoituksenmukainen suojeluaste. Kiinteistöjen kehittämiselle on annettava mahdollisuus, jotta rakennussuojelu voi toteutua.

Pitkään käyttämättömänä olevat rakennukset ovat haastavia korjauskohteita ja monin paikoin aikansa rakennustapa ei ole ollut teknisesti kestävä. Etenkin tämä on ollut havaittavissa modernissa rakennuskannassa. Heinolan keskusta-alueella pohjavesi on korkealla ja monissa kohteissa on tästä syystä tullut isoja vaurioita kellarirakenteisiin. Esimerkiksi

Seminaarin uusi harjoituskoulu, joka sijoittui kansallisen kaupunkipuiston alueelle, purettiin, koska rakennuksen korjaaminen terveelliseksi ja turvalliseksi katsottiin lähes mahdottomaksi. Tontille rakentui Heinolan uusi lukio. Koska tontti kuuluu kansallisen kaupunkipuiston alueeseen, järjestettiin suunnittelusta arkkitehtikilpailu. Kansallisen kaupunkipuiston ja seminaarialueen uusimman merkikrakennuksen on suunnitellut Arkkitehtitoimisto Lahdelma & Mahlamäki Oy.

Heinolan kaupunki on myymässä huutokauppoihin perustuen kaupunkipuiston alueelle sijoittuvia rakennuksia kuten vesitornin ja entisen kylpylän rakennuskannan. Myös Heinolan seminaari ja Reumasairaala ovat saaneet uudet, yksityiset omistajat. Näiden kokonaisuuksien kehittäminen vaatii asemakaavojen muuttamista, missä prosessissa tarkastellaan täydennysrakentamisen mahdollisuudet näille muutoksen-sietokvyyltään herkille alueille.

Periaatteellisten ratkaisujen lisäksi kaupunkipuiston alueella on pohdittu yksityiskohtia ja kaupunkipuiston rakennettu kulttuuriympäristö on ollut suunnan näyttäjänä myös rakennusten korjaamisessa.

Korjauskliniikka – Kestävän rakentamiskulttuurin maaseutu oli parivuotinen LAB-ammattikorkeakoulun ja Suomen Kotiseutuliiton yhteinen hanke, jonka tavoitteena oli edistää kestävän kehityksen ja kulttuuriperinnön huomioivaa korjaus- ja täydennysrakentamista sekä tukea alan elinkeinojen uudistumista. Heinolan kaupunkipuiston alueella sijaitsevat paakarintupa ja wpk-talo olivat hankkeen esimerkkikohteina. Paakarintupaan suunniteltiin painovoimaisen ilmanvaihdon palauttaminen ja aiheesta järjestettiin verkkotapahtuma, jota oli kuulemassa yli 200 henkilöä. WPK-talon korjaustarveselvityksen tekemistä seurasi myös runsas yleisö.

Salpausselkä Geopark

Muinaisten jäätikköjokien kerrostamat Salpausselät ovat näyttävimmillään Lahden seudulla. Ne muodostavat täällä ainutlaatuisen, mannerjäätikön sulamisvesien virtausta kuvastavan kokonaisuuden yhdessä viuhkamaisesti pohjoiseen suuntautuvien harjujen kanssa. Salpausselät ovat Suomen kansainvälisesti tunnetuinta geologista luonnonperintöä, ja niiden tarinan kertova Salpausselkä Geopark on juuri nimetty YK:n kasvatus-, tiede- ja kulttuurijärjestö Unescon

Syksyinen Tähtisilta ja näkymä Heinolasta pohjoiseen.

maailmanlaajuiseen geologisesti arvokkaiden alueiden verkostoon eli UNESCO Global Geopark -kohteeksi. Heinolan kansallinen kaupunkipuisto on osa Salpausselkä Geoparkia.

Heinolassa luonnonmaiseman osasia ovat Salpausselkä, Heinolanharju, ja Kymijoen Jyrängönvirta, Ruotsalainen sekä Konnivesi. Jyrängönvirta on syntynyt vajaa 7 000 vuotta sitten, kun jättimäinen järvi Saimaa-Päijänne jakaantui kahdeksi vesialueeksi. Maanpinnan epätasaisen kohoamisen ja kallistumisen seurauksena Muinais-Päijänteen vedenpinta kohoisi lähes kymmenen metriä aiempaa korkeammalle. Nousun yhä jatkuessa Heinolanharju murtui ja valtaiset vesimassat vyöryivät uuteen lasku-uomaansa. Maavallin purkautumiskohtaan syntyi vuolas Jyrängönkoski. Syntyi Päijänteen vesistö ja nykyinen Kymijoki, joka johdatti vedet Kymenlaakson kautta Suomenlahteen.

Kansallisen kaupunkipuiston ydinmaiseman muodostaa Jyrängönvirta keskelle kaupunkia. Niin Heinolassa vierailija kuin kaupungin asukaskin voi kavuta ihastelemaan maisemaa viime vuonna valmistuneita Paviljonginharjun portaita pitkin Heinolan harjulle. Harjulle, jonka jyrkimmät, koskeen suuntaavat rinnet muistuttavat alueen tuhatvuotisesta geologisesta historiasta.

Maisemallisesti näkyvin geologinen kohde kansallisen kaupunkipuiston alueella on veden muovaama maisema Heinolan harjun ja Jyrängönvirran solmukohdassa.

Katri Kuivalainen

Heinolan asemakaava-arkkitehti

Puistokatu 4

- kaupunkihuvila Kaivopuistossa

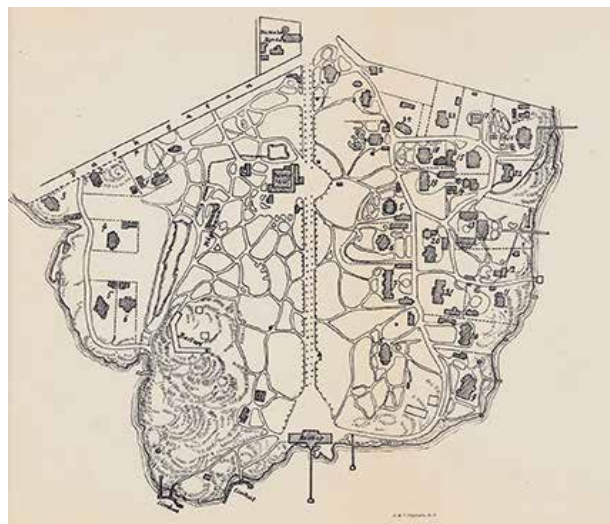
Arkkitehtuurimuseo tilasi 2013 Arkkitehtitoimisto Livadyltä rakennushistorian selvityksen Helsingin Kaivopuistossa sijaitsevasta Puistokatu 4:stä – joka oli todella otollinen kohde rakennushistorian tutkimukselle. Monipuolinen, huolellisesti laadittu selvitys on luettavissa kokonaisuudessaan verkossa osoitteessa <https://livady.fi/projektit/puistokatu-4/>

Ullanlinnan kaivo- ja kylpylälaitos

Merikylpylät olivat 1800-luvun alussa suosittuja terveydenhoitopaikkoja. Helsingin kehitykseen vaikutti merkittävästi vuonna 1834 perustettu Ullanlinnan kaivo- ja kylpylälaitos (Ulrikasborgs Allmänna Bad- och Brunnsinrättning). Kylpyläyhtiö vuokrasi kaupungilta Helsinginniemen kallioisen eteläkärjen 50 vuodeksi. Alue nimettiin Kaivopuistoksi, ja yhtiö rakennutti sinne ravintolan, kylpylälaitoksen sekä yksityisen maisemapuiston. Pian myös huvilarakentajat kiinnostuivat alueesta.

Kylpylälaitos solmi elokuussa 1876 kivipainon omistajan Henrik Nummelinin kanssa sopimuksen Puistokatu 4. tontin vuokraamisesta, jolle viimeistään 1878 valmistui Nummelinin suunnittelema huvila. Pari vuotta myöhemmin samalle tontille valmistui toinen Nummelinin piirtämä huvila, nykyinen Puistokatu 4, jossa oli piirustusten mukaan neljä asuntoa. Ensimmäiseen kerrokseen sijoittui Nummelinin perhe, sittemmin myös Nummelinin kivipaino. Helluntaipäivä 1886 oli huvilalle kohtalokas: tulipalo tuhosi huvilan. Palon alkusyytä ei saatu selville. Nummelin teetti huvilan korjaussuunnitelman, jota ei toteutettu, ja huvila oli vuonna 1888 myynnissä pakkohuutokaupassa.

Kaupunki sai vuokrasopimuksen loputtua vuonna 1886 haltuunsa puistoalueen rakennuksineen. Rapistunut puisto kunnostettiin julkiseksi kaupunkipuistoksi Helsingin ensimmäisen kaupunginpuu-

Claës Kjerrströmin laatima asemapiirros vuodelta 1878 osoittaa, että Kaivopuistoon Puistokadun uusille tonteille on rakennettu kaksi huvila. Kyseessä ovat Theodor Wegeliuksen ja C. H. Nummelinin huvilat. Myös Kaivopuiston länsirantaan on pystytetty huviloita. Heikel 1919.

tarhurin Svante Olssonin mannermaisia puistoperiaatteita noudattaen.

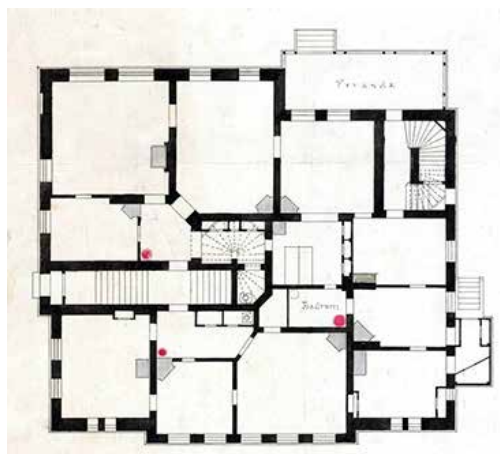
Paloraunion uusi elämä

Kaivopuiston raunioituneen huvilan n:o 1 seuraaviksi omistajiksi tuli asianajaja Lauri Kivekäs puolisonsa näyttelijätär Ida Aalbergin kanssa. Kivekäs sattui huomaamaan ilmoituksen huvilan konkurssihuuto-kaupasta Hufvudstadsbladetissa. Huvila oli hyvässä osoitteessa, vaikkakin silloisesta Helsingistä katsoen maalla. Kivekäs tiedotti löydöstä Bergeniin matkustaneelle Aalbergille:

”Muistatko kultani, sitä huvilapaikkaa Kaivopuistossa, jossa nuo kiviset rauniot palaneesta rakennuksesta herättivät huomiotamme viime keväällä. --Sinä olit hyvin ihastunut paikkaan vaan emme uskaltaneet ajatellaakaan mahdollisuutta, että voisimme saada sen omaksemme..” Kivekäs kirjoitti Aalbergille menneensä oitis tontille ”Juuson” eli arkkitehtiveljensä Josef Stenbäckin kanssa. Veljekset tekivät perusteelliset korjaussuunnitelmat ja laskelmat. Kivekäs arvioi Aalbergille osoittamassaan kirjeessä: ”Juuson laskun mukaan voisimme eduksemme huutaa, jos

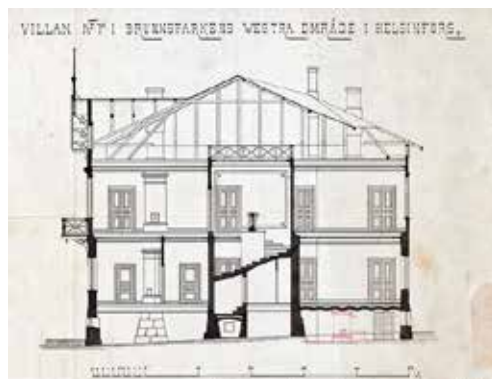
Edellisen vuosisadan vaihteen kaupunkikuvaa: Puistokatua lounaasta kuvattuna aikaisintaan vuonna 1894 ja viimeistään vuonna 1901. Kuvassa näkyy satamarata, joka on erotettu katutilasta tanakalla puuaidalla. HKM.

Ensimmäisen kerroksen pohjapiirustus, josta päätellen Stenbäck on suunnitellut itselleen ensimmäiseen kerrokseen monihuoneisen arkkitehtitoimiston, oman asuntonsa sekä toisen asunnon, joka on saattanut olla myös palvelijan asunto. Kerroksessa on kylpyhuone ja ilmaklosetti. HKA

saisimme 12000 markasta rakennusjäännökset, jotka Juuso arvioi vähintikin 6000 markan arvoon ynnä arrentioikeuden.”

Nummelinin julkinen konkurssihuutokauppa pidettiin syyskuussa 1888. Kivekäs huusi itselleen vuokraoikeuden tontin Puistokadun puoleiseen osaan

Leikkauspiirustus Stenbäckin muutossuunnitelmasta, joka on hyväksytty keväällä 1890. Muutokset on merkitty punaisella.

sekä huvilan jäännökset, joista Päivän Uutiset uutisoi hänen maksaneen 8100 markkaa. Kivekäs myi puolet huvilasta ja tontin vuokraoikeuden jo ennen rakennustöiden alkamista Josef Stenbäckille. Alaker- ta oli Stenbäckin, yläkerta Kivekkään, mikä saattoi Aalbergin Bergenistä lähettämän kirjeen perusteella olla Aalbergin idea. Ylipäättään aviopari keskusteli suunnitelmista kirjeitse, kunnes Aalberg joulukuussa 1888 vietti Suomessa pitemmän aikaa. Silloin paris- kunta pääsi piipahtelemaan tulevaa kotitaloaan kat-

somassa ja keskustelemaan Stenbäckin luona korjaussuunnitelman yksityiskohdista.

Stenbäck suunnitteli huvilan toisen kerroksen rakennettavaksi palaneen huvilan tapaan puusta. Ensimmäisen, tiilirakenteisen kerroksen julkisivusta hän säilytti ilmeisesti lähes kaiken tulelta säästyneen, ainakin kadun puolella. Tyyli vaikutteiltaan Stenbäckin suunnitelma edustaa lähinnä eklektismia, jossa ainesosina on uusrenessanssia, uusgotiikkaa ja ns. hajoavaa klassismia. Uusgotiikan ja nikkarityylin vaikutus näkyy vahvimmin ullakkokerroksessa. Päädyissä katonharjan alla on puugotiikassa suosittu ristikonstruktio.

Goottilaisten kirkkojen koristeveiston puuhun siirrettyinä aiheina voidaan pitää myös päätyristiin liittyvää, ilmeisesti lehtisahalla tehtäväksi tarkoitettua koristelua ja räystäällä ylöspäin sojottavia ”nypyköitä”. Hajoavaan klassismiin viittaavat muun muassa katotokolmion yläpuolelle lisätyt klassiset päätykoristeet, ikkunoiden kehyspilasterit ja palkistot sekä triglyfit ikkunoiden päällä, uusrenessanssiin frontonimaisin kapiteleihin varustetut peilipilasteriparit. Pääoven päällä on piirustuksissa koristeellisten takorautakonsolien kannattelema peltikatos.

Sisätiloista ja sisustuksista

1800-luvun lopulla varakkaan väen rakennusten pääporrashuoneiden sekä asuntojen seurustelutilojen tuli olla edustavia. Ajan muodin mukaisesti Puistokadun porrashuoneen seinät jaoteltiin paneelikenttiin, joiden alaosa maalattiin marmoria jäljitellen ja yläosa koristemaalattiin. Stenbäck ja Kivekkää teettivät tärkeimpiin huoneisiinsa kattomaalaukset, ja ainakin Kivekkäiden salonkiin tehtiin komea koristeatto. Kaakeliuunit muodostivat sisustuksissa tärkeän osan; Kivekkäiden salonkiin tuli tumman oliivinvihreä Majolika-kaakeliuuni. Nykyisen huoneen 107 alkuperäinen väritys voimakkaana pompejinpunaisineen lienee saanut vaikutteita pompejilaisista tyyleistä. Lattiamateriaaleina käytettiin parkettia, lautta sekä arvokkaana pidettyä, voimakkaasti kuvioitua linoleumia.

Lokakuussa 1889 Kivekäs kirjoitti Firenzeen huvi-

lan olevan jo ”niin valmis, ettei puutu muuta kuin kaakeliuunit” ja mainitsi, että harjakaiset pidettiin 14. päivänä. Kivekäs kehottaa Aalbergia ostamaan ”todellakin maukasta kangasta” veranalle, sillä ”veranda tulee vierashuoneeksemme kesän aikana”. Tuolloin oltiin jo sisustamassa melkein kaikkia huoneita.

1880–1890-lukujen vaihteessa sisustusväreinä suosittiin usein syviä punaisen, sinisen, tummanvihreän ja ruskean sävyjä, mutta salonkia oltiin pukemassa ”hyvin vaalean keltaisiin kullatuilla verhoilla varustettuihin brokaadeihin”. Kivekäs kertoi tavoittelevansa salonkiin ”lempeää kokonaisväriä”, jollaisen oli kokenut Tukholmassa Hagan puistossa Kustaa III:n kustavilaistyyllisen paviljongin salonkissa. Siksi hän harmitteli veljen salonkiin tilaamaa tumman oliivinvihreää Majolika-kaakeliuunia, joka ei hänestä lainkaan sopinut kokonaisuuteen. Kivekkäästä salonkiin olisi istunut paremmin vaalea Majolika-kaakeliuuni, jollaisen hän oli juuri nähnyt Turun kaakelitehtaan näyttelyssä Fabianinkadulla: ”... hyvin vaalea, sinisellä värillä, kullatuilla ornamenteilla”.

Huhtikuun 26. päivänä vuonna 1890 Kivekäs kirjoitti Aalbergille ”uuden huoneuksen” valmistuneen ja ilmoitti muuttavansa sinne seuraavalla viikolla. Huoneiden käytöstä keskusteltaessa Kivekkään mielestä serveeraus- eli tarjoiluhuonetta voisi käyttää kesäaikaan makuuhuoneena. Aalberg ehdotti, että kesällä makuuhuoneena käytettäisiin salonkia, kun taas kirjasto ja varsinainen sänkykamari annettaisiin vuokralle.

Aalberg ohjeisti kotiapulaista kirjeitse kalustamisessa ja parkettilattian vahauttamisessa, ennen kuin pääsi syyskuussa 1890 itse paikalle. Verhot viimeisteltiin, tuolit ja sohvat päällystettiin uudelleen, ja kaiken valmistuttua yläkerrassa pidettiin Aalbergin emännöimiä vastaanottoja, joihin kutsuttiin kymmeniä vieraita.

Kivekäs joutui pettymyksekseen toteamaan, että Aalberg oli paljon matkoilla. Kivekäs ei viihtynyt yhteisessä asunnossa yksin, vaan asusti ilmeisesti paljon toimistollaan. Vaikka Kivekäs oli jo keväällä 1890 alkanut sairastella, hän jatkoi kovaa työtahtia Aalbergin matkakulujen kattamiseksi, asuntoon liittyvien

Kivekkäiden aikaisen salin koristekattoa, jossa keskellä ylimaalattuina erottuvat Aalbergin ja Kivekkään nimikirjaimet. Edellisen sivun kuvassa kaunista imitaatiomaalausta paneelissa. Livady

velkojen maksamiseksi ja asianmukaisen elintason ylläpitämiseksi. Saatuaan syksyllä 1892 halvauskoh-
tauksen Kivekäs pääsi viettämään enää lyhyitä aiko-
ja Kaivopuiston kodissa, ja keväällä 1893 hän kuoli.

Miehensä kuoltua Aalberg ei enää asunut Kaivo-
puiston asunnossaan. Aalberg lähti syksyllä 1893
laajalle kiertueelle Pietariin saakka, kihlautui maa-
liskuussa 1894 pietarilaisen vapaaherran Aleksander
Uexküll-Gyllenbandin kanssa ja meni tämän kans-
sa heinäkuussa naimisiin. Huvilan arvokin romahti
vuosina 1891–1893 toteutetun satamaradan vuoksi.
Tontista pakkolunastettiin maata noin 120 m² niin,
että tontin raja vetäytyi melkein kiinni huvilaan. Ju-
nat alkoivat kolkuttaa ohi vain muutaman metrin
päässä huvilasta. Rataa vasten tontille rakennettiin
luonnonkivinen tukimuuri, ja kadun ja raiteiden vä-
liin pystytettiin kaide.

Huvila-asuminen päättyy 1916

”Talon ostajat huom.! Huvila N:o 1 A kauniilla pai-
kalla ja erinomaisen hyvässä kunnossa, sijaitseva
läntisessä Kaivopuistossa lähellä Puistokatua ja kuu-
luva arkkitehti J. Stenbäck’lle ja vapaaherratar I. Aal-
berg Uexküll-Gyllenbandille myydään nyt heti Jonas
Castrén’in Asianajotoimisto kautta. JonasCastrén.”
Tammikuun 30. päivänä 1900 Kaiku-lehti uutisoi

Aalbergin ja Stenbäckin myyneen huvilan Castrénin
toimiston välityksellä tuntemattomasta kauppasum-
masta. Ostaja oli entinen merikapteeni Otto Frithiof
Qvickström, vuodesta 1908 Pohjanheimo. Hän asui
huvilassa aina vuoteen 1916 asti, jolloin hän möi sen
yksityisen Svenska Samskolan i Helsingfors käyttöön.
Huvilassa toimi myös Helsingin ranskalainen kan-
sakoulu. Koulukäytön jälkeen rakennukseen asettui
Suomen rakennustaiteen museo 1957.

Uusi omistaja ja uudet käyttösuunnitelmat

Tammikuussa 2020 Tiina ja Antti Herlinin säätiö osti
huvilan Suomen arkkitehtuurimuseon säätiöltä. Vuon-
na 2014 perustetun säätiön tarkoituksena on yhteis-
kunnallisen hyvinvoinnin, ympäristön, kulttuurin ja
kulttuuriperinnön suojeleminen, jolloin Puistokatu
4:n hankkiminen, kunnostus ja käyttöönotto olivat
säätiölle kolme kärpistä yhdellä iskulla. Korjauksen
valmistuttua loppukesällä 2022 taloon asettuu yhteis-
kunnallisten toimijoiden joukko sekä monitieteinen
tutkijayhteisö. Huvila avaa ovensa myös kaupunkilai-
sille. Strategiakaudella 2020–2025 säätiö tarttuu aik-
amme akuuteimpaan kriisiin – ilmastomuutokseen.

*Alussa mainitusta selvityksestä poiminut Liisa Tarjan-
ne - Netta Böökille kiitos kommentoinnista.*

Käynti Päivälehdten museossa

Pitkän pandemian rajoituskauden jälkeen yhdistyksemme saattoi järjestää vierailun Päivälehtien museoon 16.3.2022. Varovaisia osallistujia oli kymmenisen henkeä, ja tätä joukkoamme opasti asiantuntevasti yhdistyksemme jäsen Janne Ridanpää, tutkija Päivälehtien säätiössä. Tutustuimme median historiaan, nykypäivään ja tulevaisuuteen sekä sananvapauden merkitykseen – mikä merkitys on viime aikoina korostunut.

Päivälehti perustettiin vuonna 1889 nuorsuomalaisten äänenkannattajaksi perustajina muun muassa Eero Erkko, Juhani Aho ja Arvid Järnefelt. Viranomaiset lakkauttivat Päivälehtien sen viitattua epäsuorasti mutta hyväksyvästi kenraalikuvernööri Nikolai Bobrikovin murhaan. Tilalle perustettiin kuitenkin Helsingin Sanomat, jonka ensimmäinen numero ilmestyi vuonna 1904. Ilta-Sanomat perustettiin helmikuussa 1932 Mäntsälän kapinan sytyttyä kertomaan tuoreeltaan uutisia aikaisempien kaupungilla myytävien sähkösanomien sijaan.

Kuulimme näistä lehden alkuvaiheista, ja oli jopa mahdollista ottaa sähköisesti esiin halutun päivän lehti näytölle luettavaksi. Myös Helsingin Sanomien, Päivälehtien perillisen, vanhoja numeroja saattoi ottaa esiin luettavaksi. Alakerrassa oli esillä vanhaa

kirjapainotekniikkaa, joita katsoessa ymmärsi, miten valtavasti digitaalisuus on lehden julkaisua helpottanut. Enää ei tekstiä ladota kirjain kirjaimelta tahraavissa ja meluisissa tiloissa!

Kirjapainotaidon historiaa oli myös esillä; tosin siihen perehtyminen jäi etupäässä kunnioittavan ihmetyksen varaan. Nähtävää ja kuultavaa oli paljon, kiitos Jannelle hyvästä opastuksesta!

Liisa Tarjanne

Jyväskylän Seminaarinmäelle ja tasa-arvoiselle koulutukselle Suomen ensimmäinen Euroopan kulttuuriperintötunnus

Euroopan komissio myönsi 28.4.2022. Jyväskylän Seminaarinmäelle Euroopan kulttuuriperintötunnuksen (European Heritage Label). Sitä on jaettu vuodesta 2013 lähtien sellaisille Euroopan Unionin alueella sijaitseville kohteille, jotka ovat Euroopan historian, kulttuurin ja yhdentymisen kannalta avainasemassa. Jyväskylän yliopiston Seminaarinmäen kampus tuo esille Suomen ja Euroopan koulujärjestelmän merkitystä tasa-arvoisen ja demokraattisen yhteiskunnan perustana.

Jyväskylän Seminaarinmäki on suojeltu, valtakunnallisesti merkittävä rakennettu kulttuuriympäristö (RKY), jossa on rakennuksia 1800-luvun

lopulta nykypäivään. Alueen arkkitehteina ovat olleet mm. Constantin Kiseleff, Alvar Aalto, Arto Sipinen sekä Lahdelma & Mahlamäki Oy. Miljöössä on luotu maailmanlaajuisesti tunnustetun koulujärjestelmän perusta, sillä sinne perustettiin vuonna 1863 Suomen ensimmäinen opettajaseminaari. ”Tasa-arvoisen koulutuksen symbolina saatu tunnus on merkittävä, etenkin, kun kyse on Suomen ensimmäisestä Euroopan kulttuuriperintötunnuksen saajasta. Olemme iloisia voidessamme tuoda näitä arvoja esille muiden eurooppalaisten kohteiden rinnalla”, sanoo erikoisasiantuntija Leena Marsio Museovirastosta.

Hyväntuulisessa näyttelyssä

–yhdistyksemme vieraili Greta Hällfors-Sipilän ja Sulho Sipilän teoksia ihailemassa.

Sipilät olivat 1910-luvun Suomessa kaksi poikkeuksellisen ennakkoluulotonta taiteilijaa. Greta ja Sulho opiskelivat Suomen Taideyhdistyksen piirustuskoulussa 1910-luvulla. Railakkaasta kaksikosta tuli erottamaton pari. Näyttelyn 60 teosta esittelevät taiteilijapariskunnan taidetta ja elämää 1910-luvulta 1950-luvulle. Kumpikin taiteilija kuvasi teoksissaan toisiaan, kotiaan tai ikkunasta avautuvaa kaupunkia, erityisenä painopisteenä ovat katumaisemat Helsingistä. Kahden voimakkaan taiteilijapersoonallisuuden elämästä on säilynyt paljon myös valokuvia, pariskunnan juhlapyhiksi lähettämiä tervehdyksiä sekä kirjeitä. Etenkin Gretan luonnoskirjojen tuoreus ja humoristisuus olivat katsojalle iloinen yllätys. Kuvataiteen lisäksi molemmille tärkeä musiikki ja soittaminen säilyivät parin yhteisessä elämässä läpi vuosikym-

Sulho Sipilä, 1931.

menien. Greta oli lähes konserttitason pianisti, ja Sipilät myös järjestivät pienimuotoisia kotikonsertteja perhe- ja ystäväpiirilleen.

Näyttelyssä oli mukana kymmenkunta yhdistyksen jäsentä, jotka virittyivät iloiseen ja hieman humoristiseen tunnelmaan, ja hyvä opastus toi oman miellyttävän lisänsä. Onnistunut vierailu!

Liisa Tarjanne

Greta Hällfors-Sipilä: Keittiössä, 1910-luku. Kuvat HAM

Vierailu Suomen Pankin rahamuseossa

Suomen Pankin rahamuseo esittelee rahan historiaa ja keskuspankin toimintaa Helsingin keskustassa, Suomen Pankin naapurissa, Tuomiokirkon kivi-jalassa. Näissä tiloissa toimi aikaisemmin Helsingin vanhin postikonttori. Nyt paikalla on edustava museo näyteikkunana Suomen Pankin nykytoimintaan.

Rahamuseo on tarkoitettu kaikille taloudesta ja yhteiskunnallisista asioista kiinnostuneille. Yhdistyksemme ”iskujoukko” kuunteli kiinnostuneena rahamuseon esittelyä. Saimme kuulla leiviskän painoisista ploaturahoista, olipa sellainen nähtävilläkin, ja oravannahkojen roolista maksuvälineenä sekä monesta muusta rahan historiaan liittyvästä aiheesta.

Museon tilat olivat tyylikkäästä ja vitriineissä esillä paljon nähtävää. Katselimme vanhoja markka-ajan kauniita seteleitä nostalgialla. Paljon oli nähtävää ja opittavaa. Lisää voi opiskella nyt, kun Kansalli-

nen talousosaamiskeskus on vuoden alussa aloittanut toimintansa Suomen Pankin rahamuseossa ja järjestää alan asiantuntijaluentoja. Seuraa niitä, jos aihe kiinnostaa!

Liisa Tarjanne

Kuvat: Timo Aunio

Lammintalon kuulumisia

Lammintalo Sammatissa on Elias Lönnrotin vanhuudenkoti, jonka hän osti vuonna 1869 ja asui siellä kuolemaansa asti vuonna 1884. Talo sijaitsee Sammatin Haarjärven kylässä neljän kilometrin päässä Paikkarin torpasta, lapsuudenkodista, jossa Lönnrot syntyi 1802. Hänen syntymästään tulee tänä vuonna kuluneeksi 220 vuotta, jota myös Lammintalolla muistetaan.

Lammintalon historiaa

Lönnrot teki talossa vuosien ajan muutostöitä ja muutti Lammille vasta vuonna 1876. Korjaus- ja muutostyöt tekivät Lammista tuon ajan säätyläiskodin, jossa on tuvan lisäksi suuri sali ja kamareita. Toisessa kerroksessa sijaitsivat aikanaan tyttärten ullakkokamarit. Lisäksi Lönnrot teetti piharakennuksen, ns. ”Paratiisi-talon”, tyttäriensä käyttöön sekä päärakennukseen lasikuistin, maitokamarin ja jauhuhuoneen. Vanhasta tupakamarista tuli Lönnrotin työhuone.

Lammi jatkoi elämäänsä Lönnrotin kuoltua monien eri omistajien ja vuokralaisten kotina, sekä rapistui välillä hoitamattomuuden takia, välillä köyhyyden takia. Sampo-juhlien Kannatusyhdistys (nyk. Sampo-yhdistys) osti vuonna 1958 talon, ja se oli tuolloin Suomen ensimmäinen henkilöhistoriallisista syistä rakennussuojelulailla suojeltu rakennus. Vuonna 1988 Sampo-yhdistys lahjoitti talon Suomen Kulttuuriperinnön Säätiölle.

Lammintalo nykyisellään

Lammintalolla riittää korjattavaa. Hiljattain uusittiin

päärakennuksen pärekatto, nyt on vuorossa sivurakennuksen (ns. ”Paratiisi-talon”) katon uusiminen. Nykyinen pärekatto on tullut elinkaarensa päähän ja uudeksi katteeksi on päätetty vaihtaa kolmiorimahuopakatto. Museovirastolta on saatu hyväksyntä ja Lohjan rakennusvalvonnalta rakennuslupa tähän muutostyöhön.

Talon pohjoisen puoleisella seinällä ladottu perustus on sortunut ja alin hirsi lahonnut. Sen on aiheuttanut routiminen ja nurkkaan kertyvän lumen sulaminen. Korjaustyö sulamisvesien poisjohtamiseksi on tarkoitus tehdä tänä vuonna Ely-keskuksen avustuksen tuella. Kevään aikana kaadetaan liian lähellä rakennusta olevat puut. Puuosiltaan huonokuntoinen kuisti jouduttaneen uusimaan kokonaan ja aluslaudoituksestakin suurin osa. Työ ajoittuu vuosille 2022-2023.

Lammintalo on kesällä avoinna 12.6-14.8.2022 la-su 12-17, myös 25-26.6.2022. Avoinna pidosta huolehtivat vapaaehtoiset Sari Lehtisen johdolla. Tilattuja opastuksia ryhmille järjestetään myös muina aikoina touko-syyskuussa.

Yhteydenotot: sammatin.lammi@gmail.com,
040 5544 235, osoite: Lammintie 399, Sammatti.

Lisätietoa www.brinkhall.fi/lammintalo

Heikki Häyhä

Suomen kulttuuriperinnön Säätiö

Brinkhallin kartanon kuulumisia

Viime vuoden aikana Brinkhallin kartanolla tehtiin paljon korjauksia. Kartanon vierasmakuuhuoneen seiniin maalattiin alkuperäinen sabloonakuvio. Järvenrannan ja merenrannan huviloihin asennettiin uudet keittiökalusteet. Järvenrannan 100-vuotiaan huvilan sisätiloissa ahkeroi ryhmä Turun Ammattiopistosäätiön opiskelijoita, vaikka monet toisen asteen opiskelijat joutuivat tyytymään etäopiskeluun. Seinät saivat Pihlgrenin ja Ritolan perinnetapetit, ja puuosat kunnostettiin. Museoviraston sekä Anna ja Signe von Bonsdorffin sukurahaston myöntämien avustusten turvin korjattiin myös rakennuksen katto ja julkisivut.

Kahvilassa ja kartanon opastetuilla käynneillä oli vilkasta siihen saakka, kunnes korona otti uuden spurtin jalkapallon MM-kisojen jälkimainingeissa. Taidenäyttelyitä oli koko aukioloajan ja Brinkhall soi-festivaali järjestettiin pienimuotoisesti. Turun Filharmonisen orkesterin kamarikonsertti pidettiin elokuussa koronavarotoimin harvalle yleisölle.

Kesällä 2021 kartanolla filmattiin Rabbit Film-sin Nokian nousuvaiheista kertovaa sarjaa Made in Finland, joka alkoi pyöriä c-morella ennen pääsiäistä. Kolmannessa jaksossa on hulppeita kohtauksia Brinkhallista.

Kesällä 2022 pidämme kahvilan ja kartanon auki 7.6. – 14.8. tiistaista sunnuntaihin. Aukioloajat kannattaa katsoa nettisivuilta, koska kartanosta on nyt muodostunut kovin suosittu juhlapaikka ja häiden aikaan ei kahvilaa ja kartanoa pidetä auki. Useimmat kesän lauantapäivistä joudumme pitämään yksityistilaisuuksien vuoksi yleisöltä suljettuina.

Kesän ohjelman aloittaa Turun Filharmonisen orkesterin kamarikonsertti perjantaina 20.5. Konsertti pidetään kartanon päärakennuksen yläkerrassa. ”Brinkhall soi” järjestetään tänä vuonna jo täydellä ohjelmistolla 13.-16.7. Konsertteja on kartanolla, Kaksikerran kirkossa sekä Martin kirkossa ja Forum

kuvat: Kaija Hartiala

Marinumuissa. Brinkhall-päivän 16.7. ohjelman teema on BOMBUS TERRESTRIS. Ohjelma löytyy valmistuttuaan linkkinä Brinkhallin nettisivuilta.

Taidenäyttelyitä on sovittu kesäksi seuraavasti: **Kahvilassa** 14.6.-10.7. Auli Muurinen-Kitula ja 12.7.-14.8. Merja Sipiläinen-Kuhlberg. Kavaljeeri-esityksessä 14.6.-14.8. Nina Packalen.

Pakarituovassa 14.6.-3.7. Salla Sillgren, Eero Nives, Niina Villeneuve, Appe Leppänen, Heli Lundström, 5.7.-24.7. Susanna Lyly ja Marjukka Irni sekä 26.7.-14.8. Olli-Pekka Kangas

Tervetuloa Brinkhalliin!

Kaija Hartiala

Suomen Kulttuuriperinnön
Säätiön puheenjohtaja

BONGA CASTLE kesä 2022

Suuria villareliefejä, fotomontaaseja, videoita, lasiteoksia, maalauksia, värigrafiikkaa, myymälä-lämpimästi tervetuloa!

Kesällä 2022 Bongon Linnassa nähdään joukko uusia ja vanhempia teoksia Riitta Nelimarkan Helsingin ja Loviisan studioilta vuosilta 2000 - 2022. Seinillä on töitä Milanossa ja Lontoossa gallerianäyttelyissä olleesta HASSUNA kokoelmasta, joiden semiabstrakti olemus ja iättömyyden vaikutelma luovat mainion kaksoiskontrastin kohta 120 vuotiaalle patriisitalogallerialle ja sen nuorekkaille kävijöille. Esillä on myös "My very determined Grandma", suurikokoinen vil-laveistosreliefi, joka palkittiin Firenzen kansvainväli-

sessä taidebiennalessa 2021. Bongassa on myynnissä taidetta, grafiikkaa, kortteja ja taidekirjoja, mm. Senecan kustantama suomalais-ranskalainen taidekeit-tokirja "Suun ja silmäin nautintoja – Ravissements culinaires & artistiques 2022" (Riitta Nelimarkka – Jarmo Kehusmaa).

Bonga oppaineen toivottaa lämpimästi tervetuloa ja hauskaa, antoisaa kulttuurikesää!

*Galleria avoinna yleisölle heinä- ja elokuun lau-
antait klo 13–16. Tilauksesta ympäri vuoden +358
(0)400 729 421, anne.sokkatuomola@gmail.com
Porvoo Tours +358 (0)19 574 2200
Osoite: Lukkarinkuja, kirkon vieressä
www.bonga.fi, www.nelimarkka.com*

Kulttuurikierros hautausmaalla

**Opastettu kävelykierros Hietaniemen hau-
tausmaalla 15.6.2022 klo 17.00-18.30.**

Oppaana kulttuurihistoriaa hyvin tunteva lausuja Iiro Kajas. Tutustumme taiteilijoiden, kirjailijoiden, ja muiden merkkihenkilöiden hautoihin ja elämän-tarinoihin.

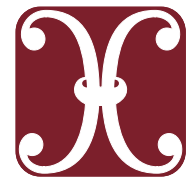
Kokoontuminen klo 16.50 Hietaniemen vanhan kappelin edessä, Mechelininkatu 2e. Opastus mak-saa 5€/henkilö ja se maksetaan käteisellä oppaalle. Kierros päättyy uudelle kappelille, Hietaniemenkatu 20. Ryhmään mahtuu 15 henkilöä.

*Ilmoittautuminen Leena Eerolalle 13.6. mennessä,
leenak.eerola@gmail.com tai puhelin 050 3540 663*

Muuriankkuri tunnustus Museorautatieyhdistykselle

Suomen Kulttuuriperinnön Tuki ry luovuttaa Jokioisten Mu-seorautatieyhdistykselle sun-nuntaina 5. kesäkuuta 2022 klo 11.00 Minkiön asemalla Muuriankkuri-tunnustuslaatan ja kunniakirjan. Yhdistys on ylläpitänyt historiallis-ta kapearaiteista rautatieyhteyttä välillä Humppila-Minkiö-Jokioinen. Tilaisuuteen voivat jäsenet osal-listua saapumalla omatoimisesti paikalle.

*Lisätietoja Jussi Heinämies,
jussiheinamies@gmail.com*

Kevätkokous 2022

Kevätkokous ja Teatterimuseoon tutustuminen 1.6. 2022 Kaapelilla

Suomen Kulttuuriperinnön Tuki ry:n kevätkokous pidetään keskiviikkona 1.6. klo 16 Kaapelitehtaan ravintolassa Hima&Sali, osoitteessa Tallberginkatu 1C, Helsinki, Ruoholahti. (<https://www.himasali.com>). Yhdistys vastaa kahvi/ teetarjoilusta.

Kevätkokouksessa käsitellään seuraavat sääntömääräiset asiat:

- ◆ kokouksen avaus, laillisuuden toteaminen ja järjestäytyminen
- ◆ hallituksen antama toimintakertomus sekä tilinpäätös ja toiminnantarkastajien kertomus
- ◆ toimintakertomuksen ja tilinpäätöksen vahvistaminen
- ◆ vastuuvapauden myöntäminen vastuuvollisille
- ◆ niiden hallituksen jäsenten toteaminen, jotka seuraavan vuoden alussa ovat erovuorossa

Ennen kokousta klo 15-16 on mahdollisuus tutustua opastetulla kierroksella Teatterimuseoon, jossa on mm. Kansallisteatterin 150-vuotisjuhlanäyttely (www.teatterimuseo.fi). Opastus 10€, joka sisältää museon sisäänpääsylipun, maksetaan 25.5. mennessä yhdistyksen tilille FI52 80001001 8198 05 (viestiin merkintä Teatterimuseo ja oma nimi) tai kokoontumisen yhteydessä tasarahana puheenjohtajalle tai taloudenhoitajalle. Lisätietoja Leena Eerola puh. 050 354 0663. Kokoontuminen museokierrokselle klo 14.45 Kaapelitehtaan Lasipihassa, osoitteessa Kaapeliaukio 3 G.

Reittiohje molempiin paikkoihin: Metrolla Ruoholahden metroasemalle ja siitä raitiovaunulla 8 Kaapelitehtaan pysäkille (yksi pysäkinväli). Jalkaisin metroasemalta noin 600 m.

Liity jäseneksi

Tule tukemaan yhteistä kulttuuriperintöämme!

Suomen Kulttuuriperinnön Tuki ry:n jäseneksi liittyt ottamalla yhteyttä sähköpostitse osoitteeseen jussiheinamies@gmail.com - tervetuloa mukaan tuomaan uusia ideoita! Lisää tietoja yhdistyksestämme on internetissä osoitteessa www.kulttuuriperinnontuki.com. Muurianskuri toimitetaan jäsenmaksuilla – muistathan maksaa omasi! Alla maksulomake tietoihin – huom. eräpäivä ja kopioi siitä oman tilanteesi mukaiset tiedot. Muistathan ilmoittaa sähköposti- tai katuosoitteen muutokset osoitteeseen jussiheinamies@gmail.com

✂		Saajan tilinumero Mottagarens kontonummer	IBAN FI52 8000 1001 8198 05	BIC	
		Saaja Mottagare	Suomen Kulttuuriperinnön Tuki ry	Vuoden 2022 Jäsenmaksu Vuosijäsen 40€ Perhe- ja opiskelijajäsen 20€ Yhteisöjäsen 200€ Tukijäsen 100€ Ainajäsen 300€	
TILISIRTO GIERING		Maksaja Betallare	Maksajan nimi		
		Allekirjoitus Underskrift		Viitenro Ref.nr	
		Tilityt nro Från konto nr		Eräpäivä Förf.dag	15.6.2022
				Summa	

Maksu välitetään saajalle maksujen välityksen ehtojen mukaisesti ja vain maksajan ilmoittaman tilinumeron perusteella.

Betalningen förmedlas till mottagaren enligt villkoren för betalningsförmedling och endast till det kontonummer som betalaren angivit.

PANKKI BANKEN

